

Estd. : July, 1999

॥ प्रज्वलितो ज्ञानमय प्रदीपः ॥

UGC (2F & 12B) Dt. 16-8-2011

Shri. Shahu Shikshan Prasarak Seva Mandal, Peth Vadgaon's

Perm. Aff. No. SU/AFFI/T-2/UMK/4818 Dt. 15-7-2010

NAAC Accredited - 'A+' (3.41)
Feb. 2023

SHRI. VIJAYSINHA YADAV COLLEGE

Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale. Dist. Kolhapur.

(Maharashtra) 416 112 ☎ (0230) 2471599

Affiliated to Shivaji University, Kolhapur

vyadavcollege@rediffmail.com

www.vympv.ac.in

President : Shri. Gulabrao Pol
I.P.S.

Secretary : Sou. Vidya Gulabrao Pol
M.A., B.Ed.

Vice President : Smt. Vijayadevi V. Yadav

Principal : Dr. Ashok S. Chavan
M.A.Ph.D.SET

1.3.3 - Number of students undertaking project work/field work/ internships

**Shri.Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon**

Department Project

2023-24

Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon

Department of English [2023-24]

Group Project

Marks: 10

Paper: Introduction to Literary Criticism

S.N.	Roll No.	Name of Student	Title of Project
1	520	Bendre Abhishek Umesh	Feminist Criticism (study of Five critics)
2	521	Chavan Pooja Sunil	
3	522	Khade Vaibhavi Gautam	
4	523	Shinde Sonal Rajaram	
5	524	Koli Harshada Rajaram	Psychoanalytic Criticism (study of Five critics)
6	525	Kurane Sanika Yuvraj	
7	526	Mujawar Ayesha Farukh	
8	527	Patil Akanksha Bhaskar	
9	528	Patil Anushka Hambirrao	Marxist Criticism (study of Five critics)
10	529	Samudre Vaishnavi Vinod	
11	530	Vadd Radhika Dhondiram	
12	594	Chavan Aarati Tanaji	

Supervisor

(Dr. S.P. Patil)
Head

Department of English
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon

Department of English [2023-24]

Group Project

Marks: 10

Paper: English Drama

S.N.	Roll No.	Name of Student	Title of Project
1	520	Bendre Abhishek Umesh	Elizabethan Drama (study of Five playwrights)
2	521	Chavan Pooja Sunil	
3	522	Khade Vaibhavi Gautam	
4	523	Shinde Sonal Rajaram	
5	524	Koli Harshada Rajaram	Restoration Drama (study of Five playwrights)
6	525	Kurane Sanika Yuvraj	
7	526	Mujawar Ayesha Farukh	
8	527	Patil Akanksha Bhaskar	
9	528	Patil Anushka Hambirrao	Modern Drama (study of Five playwrights)
10	529	Samudre Vaishnavi Vinod	
11	530	Vadd Radhika Dhondiram	
12	594	Chavan Aarati Tanaji	

Supervisor

(Dr. S.P. Patil)
Head

Department of English
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon

Department of English [2023-24]

Group Project

Marks: 10

Paper: English Novel

S.N.	Roll No.	Name of Student	Title of Project
1	520	Bendre Abhishek Umesh	Victorian Novel (study of Five novelists)
2	521	Chavan Pooja Sunil	
3	522	Khade Vaibhavi Gautam	
4	523	Shinde Sonal Rajaram	
5	524	Koli Harshada Rajaram	Modern Novel (study of Five novelists)
6	525	Kurane Sanika Yuvraj	
7	526	Mujawar Ayesha Farukh	
8	527	Patil Akanksha Bhaskar	
9	528	Patil Anushka Hambirrao	Indian English Novel (study of Five novelists)
10	529	Samudre Vaishnavi Vinod	
11	530	Vadd Radhika Dhondiram	
12	594	Chavan Aarati Tanaji	

Supervisor

(Dr. S.P. Patil)

Head
Department of English
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

Shri Vijaysinha Yadav college, Peth Vadgaon

Department of English

The Structure and Function of Modern English

Semester VI paper No. XVI (2023-2024) Group Project

Sr. No.	Roll. No.	Name of the students	Group Project Topic
01	520	Bendre Abhishek Umesh	Phonetic Transcription of the Words
02	521	Chavan Pooja Sunil	
03	522	Khade Vaibhavi Gautam	
04	523	Koli Prathmesh Ramesh	Use of Phrases in the sentences
05	524	Koli Harshda Rajaram	
06	525	Kurane Sanika Yuvraj	
07	526	Mujawar Ayesha Farukh	Identification of underline Phrases in the sentences
08	527	Patil Akanksha Bhaskar	
09	528	Patil Anushka Hambirao	
10	529	Samudre Vaishnavi Vinod	
11	530	Vadd Radhika Dhondiram	

Teacher

Dr. A. L. Powar

Dr. S.P. Patil

Head of the Department
Department of English
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.
Dr. S.P. Patil

Shri. Shahu Shikshan Prasarak Seva Mandal's
Shri. Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon
Subject: **Understanding Poetry** Class- **B. A. III**
Name of Teacher: Dr. Yadav P. P.
Academic Year- 2023-24

Group Project			
Sr. No.	Roll No.	Name	Project
1	520	Bendre Abhishek Umesh	Critical Analysis of Inspirational Poems
2	521	Chavan Pooja Sunil	Critical Analysis of Inspirational Poems
3	522	Khade Vaibhavi Gautam	Critical Analysis of Inspirational Poems
4	523	Shinde Sonal Rajaram	Critical Analysis of Inspirational Poems
5	524	Koli Harshada Rajaram	Critical Analysis of Inspirational Poems
6	524	Kurane Sanika Yuvraj	Critical Analysis of Inspirational Poems
7	526	Mujawar Ayesha Farukh	Critical Analysis of Inspirational Poems
8	527	Patil Akanksha Bhaskar	Critical Analysis of Inspirational Poems
9	528	Patil Anushka Hambirrao	Critical Analysis of Inspirational Poems
10	529	Samudre Vaishnavi Vinod	Critical Analysis of Inspirational Poems
11	530	Vadd Radhika Dhondiram	Critical Analysis of Inspirational Poems
12	594	Chavan Aarati Tanaji	Critical Analysis of Inspirational Poems

Dr. Prashant P. Yadav

Name :- Miss. Ayeshah Parvath Mahawar

class :- B.A. 3rd Year

Roll No. :- 526

PRN No. :- 20210355/23

Year :- 2024

Sub. :-

English Novel

Topic :-

Modern Novel - Study of Five
novelists.

Name of Teacher :-

Dr. S. P. Patil

(09
10)

Dr. S. P. Patil

(Dr. S. P. Patil)
Head
Department of English
Shri. Vijaysinha Yadav College
Petli Vadgaon, Dist. Kolhapur.

Acknowledgement

I take this opportunity to express a deep sense of gratitude to the Department of English for their guidance and encouragement for this project.

I also express my profound gratitude and deep regard to my guide Teacher Dr. S.P. Patil sir for his help and cordial support valuable information and guidance which helped me in completing this task through various stages.

Lastly I would like to thank my family and friends for their constant encouragement without which this assignment would not be possible.

Modern Novel.

One way to understand the Modern novel is to show its development in the work of writers such as Joseph Conrad, Marcel Proust, James Joyce, Virginia Woolf, Franz Kafka and William Faulkner. This list is by no means exclusive, but it represents those authors who are essential figures of the modernist literary canon.

Along with their modernist contemporaries Conrad, Proust, Joyce, Woolf, Kafka and Faulkner are "Modern" because they share certain literary preoccupations with an unstable Modern world. They have a diminishing belief in the idea of progress, are concerned with the radical subjectivity of the self and consequently are preoccupied with the novelist's need to present "reality" from multiple perspectives. Of paramount concern to modernists is the question of how the world is perceived - or, rather, their concern is the difficulty of perceiving the world as an agreed upon or objective reality. Thus the modern novel relies on stream-of-consciousness narrators and events unreliable witnesses to the present and the past underscoring the effort by the novelist. The modern novel in other words has an epistemological thrust a dynamic questioning of what its characters know and how they think they know it.

Barbie

TOPIC

Date: / /

Page No.

Joseph Conrad

(1857-1924)

Diamond

Barbie

Joseph Conrad (1857-1924).

Conrad experienced the sort of displacement and disorientation that are the hallmarks of high modernism. That is of novels that inquire into the foundations of civilization, the core beliefs and modes of perception that nineteenth century novelist took for granted or only fitfully questioned. This was time when Charles Darwin, Karl Marx and Sigmund Freud first began to undermine the Victorian confidence in coherent universe.

Joseph Conrad was born in Ukraine and had to move to northern Russia when his father was arrested for an anti-Russian conspiracy plot. He spent his teenage years and early adult life as a sailor, which culminated in a trip to the Congo in 1890 where he manned a steamboat up the Congo river.

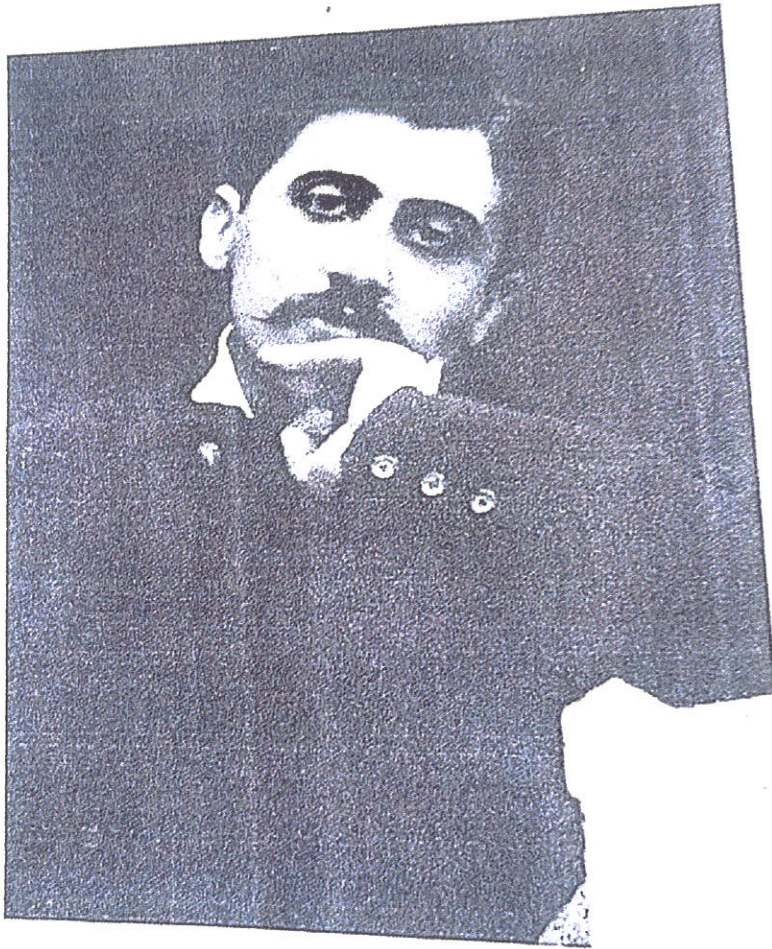
Joseph Conrad became a British citizen in 1896. He wrote in his third language English. Conrad was a prolific writer and his most notable works are *Heart of Darkness* (1899), *Lord Jim* (1900), *Nostromo* (1904). He is considered an early modernist who was highly influential on other modernist writers.

Conrad's main theme is alienation. His works are populated by outsider protagonists.

TOPIC

Marcel Proust.

(1871-1922)

References:

- Google
- literature.org.cdn.ampproject.org.
- <https://www.britannica.com>
- <https://www.brooklynmuseum.org>
- edisciplinas.usp.br

Full
S.P. Patil

Full
(Dr. S.P. Patil)

Head
Department of English
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE,

PETH VADGAON

DEPARTMENT OF HINDI

Activities Year – 2023-24

CERTIFICATE

This is to certify that Department of Hindi Conducted Project Works in 05 courses on various topics during the academic year 2023-24 at B. A. III, Semester VI. **12** students completed and submitted successfully their project works to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

Head,

Department of Hindi

Head

**Department of Hindi
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur**

हिंदी विभाग (प्रोजेक्ट- 2023-2024)

रोल नं	छात्र का नाम	विषय	हस्ताक्षर
५०९	१. बागवान अलिशा	१ अंतिम साक्ष्य एक विवेचन	
५१०	रियाज	२ आलोचना के प्रकार, आलोचक गुण	
५११	२. बुद्धे बसवेश्वर	३ समकालीन हिंदी कविता कि विशेषताये	
५१२	शेशाप्पा	४ अनुवाद के प्रकार और गुण	
५१३	३ चव्हाण वेंभव बाळू	५ भाषा विज्ञान प्रधान अंग	
५१४	४. चौगुले अरुणा		
५१५	बाजीराव		
५१६	५. कांबळे विवेक		
५१७	दिनकर		
५१८	६. कोळी कुलदीप		
५१९	सुभाष		
५२०	१. पानेकर रोहित	१. चंद्रकांता व्यक्तित्व क्रतित्व	
५२१	सुनील	२. प्रगीत- स्वरूप, तत्व और	
५२२	२. पाटील श्रेयश	३. छायावाद और प्रगतिवाद	
५२३	श्रीकांत	४. इंटरनेट, फेसबुक, वोटसअप, ट्विटर, ई-मेल- एक अध्ययन	
५२४	३ पाटील शुभम सुनील	५. भाषा विज्ञान का अन्य ज्ञान विद्यानो से संबंध	
५२५	४. साबळे गोरव संजय		
५२६	५ सूर्यवंशी आदित्य		
५२७	अवधूत		
५२८	६. तांबोळी यासीन		
५२९	राजू		

Head
 Department of Hindi
 Shri. Vijaysinha Yadav College
 Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेंठ वडगाव

हिंदी विभाग

प्रोजेक्ट का नाम : "चंद्रकांता व्यक्तित्व एवं कृतित्व"

— अभ्यासक —

अ.नं.	विद्यार्थ्यांचे नांव	रोल नं	सही
01	बागवान आलिशाह रियाज	509	<i>Ba</i>
02	बुद्धे बसवेश्वर शेषाप्पा	510	<i>Buddhi</i>
03	चव्हाण वैभव बाळू	511	<i>Bullu</i>
04	चौगुले अरुणा बाजीराव	512	<i>Arunk</i>
05	कांबळे विवेक दिनकर	513	<i>Vivek</i>
06	कोळी कुलदिप सुभाष	514	<i>Kuldeep</i>

मार्गदर्शक — डॉ. एन.आय. शेख

डॉ. वर्षारानी सहदेव

सन — 2023 — 2024

Head
Department of Hindi
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur

प्रस्तावना

उत्तरावामी का हिंदी कथा-साहित्य नारी चिसर्ग से प्रभावित है। अनेकानेक लेखिकाओं ने विविध विद्याओं में विब्रोष रूप से कारण से काव्य, कहानी, उपन्यास, आत्मकथा में साहित्य रचना किया है।

इस युग साहित्य नारी की स्थिती एवं गति का द्योतक है। इन लेखिकाओं से में चन्द्रशान्ता का साहित्यिक प्रदेय उत्प्रेक्षानिय एवं महत्वपूर्ण है।

प्रस्तुत आध्याय में अनेक व्यक्तित्व एवं कृतित्व का परिचयात्मक अध्ययन प्रस्तुत है।

अंतिम साक्ष्य उपन्यास चंद्रकांता का व्यक्तित्व एवं कृतित्व

उत्तराशी का हिंदी कथा-साहित्य नारी विमर्श से प्रभावित है। अनेकानेक लेखिकाओं ने विविध विद्याओं में विशेष रूप से काव्य, कहानी, उपन्यास, भात्मकथा में साहित्य सृजन किया है। इस युग का साहित्य नारी की स्थिति एवं शक्ति का व्योम है। इन लेखिकाओं में चंद्रकांता का साहित्यिक प्रवेश उत्सवनीय एवं महत्वपूर्ण है। प्रस्तुत अध्ययन में उनके व्यक्तित्व एवं कृतित्व का परिचयात्मक अध्ययन प्रस्तुत है।

चंद्रकांता का व्यक्तित्व :-

किसी भी साहित्यकार के व्यक्तित्व एवं उसके कृतित्व में अन्योन्यात्मिक संबंध होता है। वह जिस परिवेश में रहता है, उस परिवेश का प्रतिबिम्बन उसके साहित्य में प्रत्यक्ष एवं परोक्ष रूप में होता है। व्यक्तित्व के अंतर्गत साहित्यकार की संवेदना उसके स्वभावगत संस्कार उसकी प्रतिभा-प्रज्ञा, समाहित होती है। हिंदी के प्रसिद्ध समीक्षक डॉ. नगेन्द्र की धारणा है कि "प्रत्येक साहित्यिक कृति का संबंध कर्त्तार के व्यक्तित्व से है। कर्त्तार का अपना आत्मिक जीवन और उसके आधार पर निर्मित जीवन-दर्शन कृति में अभिव्यक्ति : प्रतिफलित होता है। यह प्रतिफलन प्रत्यक्ष ही यह भावश्यक नहीं है। प्रायः यह अप्रत्यक्ष और प्रतिक्रमण ही होता है।" व्यक्तित्व की निर्मिति से उसका परिवार शिक्षा-दिक्षा परिवेशगत स्थितियों को विशेष महत्व होता है। साहित्यकार के

व्यक्तित्व और उसके कृतित्व के अन्तर्संबंध का रेखांकन करते हुए डॉ. सुरेश भगवात ने लिखा है कि - "व्यक्ति के व्यक्तित्व का निर्माण घर - परिवार स्थायिक परिस्थितियों के माध्यमों में हुआ करता है। साहित्य और कथा के क्षेत्र के सर्जन, कथा का और साहित्यकार का व्यक्तित्व उसके समग्र कृतित्व के साथ जुड़ा रहा करता है। कृतित्व की तह तक पहुँच जाने तक व्यक्ति का अध्ययन द्विचरण तो हुआ ही करता है, प्रायः अनिवार्य ही होता है।" तात्पर्य है कि साहित्यकार के जीवनवृत्त का अध्ययन, उसके कृतियों को जानने समझने के लिए आवश्यक होता है। किसी भी साहित्यकार की सृजनधर्मिता का परिप्रेक्ष्य उसके व्यक्तित्व में अंतर्निहित होता है। चन्द्रकान्ता के कृतित्व का अध्ययन - साफल्यन भूयः उनके कथा साहित्य के मूल्यांकन हेतु व्यक्तित्व का निरूपण किया है।

जन्म भूयः परिवार :-

चन्द्रकान्ता का जन्म श्रीनगर (कुश्मीर) में 3 सितम्बर 1938 को कुश्मीरी पंडित परिवार में हुआ। उनके पिता का नाम प्रोफेसर रामचंद्र पंडित भूयः माता का नाम संपत्ति है। उनका निवास वितस्ता नदी के किनारे था जहाँ से सुदूर के दृश्य हिमाच्छादित भूतियाँ, शंकराचार्य का मंदिर दृष्टिगत होता है। निवास स्थल के सामने प्राचीन गणेश मंदिर था, जहाँ से सीर से लेकर रात्री तक मंत्रा, श्लोको, मंजरी और आरती के मधुर स्वर गुंजा करते हैं। मस्जिदों से मजान की आवाजें सुनाई देती हैं वस परिवेश का उनके जीवन पर गहन प्रभाव परिलक्षित होता है। उन्हीं के शब्दों में - "मेरे संस्कारों, जीवन शैली और सोच की जमीन मेरी जन्मभूमि, कुश्मीर ने ही तैयार की। बाद में देशी-विदेशी प्रभावों भूयः अध्ययन मनन ने उसमें काफी कुछ जोड़ा भी, पर नींव वसी वितस्ता भूमि ने समृद्ध किया है। मुझे यह छवि में संकोच नहीं कि मैंने अपनी जन्मभूमि से वेद प्यार किया है।"

चन्द्रकान्ता ने अपने बचपन मुँ में ऊँ संबंध में विस्तार से लिखा है। बचपन में भारते छोड़ने वाली इस बेटी के प्रति माँ मृत्यु होना पर भी चिंतित रहा करती थी कि इस कलंदर बेटी का क्या होगा जो लीक तोड़कर चलना चाहती है। माँ के कुछ निधन पर बे लिखती है - माँ आठ वर्ष की मेरी उम्र और माँ अपनी यात्रा पूरी कर चली गई। यात्रा भी कितनी, माँ तीस वर्ष की। मेरी मेरे जेहन में सुरक्षित कुछ मोली-बड़ी शैल है, कुछ स्थिर, खामोश और बोल्से बतियात चित है। माँ की असमायित मृत्यु के साथ इन कलंदर बेटी का झिलझिला बचपन हतप्रभ हो थम - सा गया। इस त्रासदी ने उसे समय से पूर्ण गंभीर बना दिया। उनके पिता प्रोफेसर आर. सी. पंडित एक आदर्श मुँ शिक्षा के प्रति समर्पित, समाजसुधारक मुँ उदार उदात्त व्यक्तित्व के धनी थे। उनके स्मरण में संतानों के प्रति स्नेह वात्सल्य भाव था। परंतु वे समुदासन की जीवन में महत्व देते थे। उन्होंने अंग्रेजी साहित्य और गणित इन दो विषयों में स्नातकोत्तर उपाधि प्राप्त की थी। उन्होंने अपने संतानों को सर्व ही हन-दोस्त कि विश्रुत न दी है परंतु उन्हें अंग्रेजी, हिंदी साहित्य का निजी गंध्यालय दिया था, जिसमें देश विदेश के उनके ग्रंथ उपलब्ध थे। उन्होंने अपने परिवार को सुशिक्षित मुँ सुसंस्कारित करने का प्रयास किया और वे उसमें सफल भी हुए। उनका जेष्ठ पुत्र सोमनाथ भाग्य. प्र. मुख उत्तीर्ण कर प्रशासक बना। कनिष्ठ पुत्र त्रिलोचनाथ इंजिनियर है। वास्तव में पंडित साहब का दाम्पत्य जीवन त्रासदनाथ रहा। दूसरी पत्नी - अदीर्घायु का अस्वस्थ रहने के साथ निधन हो गया। तत्पश्चात् प्रेक्षावस्था में कुछ विहवा से विवाह किया परंतु वह भी अल्प समय तक साथ नहीं दे पायी। उनकी सत्रह वर्षीय पुत्री कीर्त्तिका का भी जल जाने के कारण निधन हुआ।

चन्द्रकान्ता का विवाह डॉ. विश्विन के साथ हुआ जिन्होंने जर्मनी से फॉर्मिनी में डॉक्टरेट प्राप्त की थी। चन्द्रकान्ता जी को दो संतानें हैं। पुत्री राधा कोल सध्यापन के क्षेत्र में हैं। और पुत्र संजय सॉफ्टवेयर इंजिनियर है, जो विदेश में कार्यरत हैं।

१२. शिक्षा - दीक्षा :-

चन्द्रकान्ता की शिक्षा अंग्रेजी माध्यम से हुई। उन्होंने बी. ए. सी. १९५३ तक शिक्षा प्राप्त की उसके पश्चात् पितृानो में हिंदी माध्याम में स्नातकोत्तर पदवी प्राप्त की। उनकी अधिकतर शिक्षा विवाह के पश्चात् पूरी हुई। पिताजी ने भी विवाह के पूर्व चन्द्रकान्ता को शास्त्री शिक्षा दी जाय। इस हेतु उसके ससुरवाले से निवेदन किया था, जिससे उन्होंने अनुमति दी थी। कल्प स्वयं वे अपनी शिक्षा को जारी रख सकी थी। उनमें भी शिक्षा के प्रति अत्यंत उत्साह था, इस हेतु वे किसी भी प्रकार का समझौता करने की तत्पर थी। सासने कतनी ही बातें रखी थी कि वह कौलें ज जाते हूँ पुस्तकों को चुन्नी में छुपाकर ले जाय ताकि पास-पड़ोस को यह ज्ञात न हो सके कि वह पढ़ाई करने जाती हैं। परंतु वे समझ गयीं कि वह क्यों जाती हैं। सास बाहर से कितनी भी पढ़ाई के लिए अनुमति दे रही थी परंतु अंतर्गत रूप में विशेष प्रयत्न नहीं थी। लेखिका के शब्दों में - "पढ़ाई - पढ़ाई तो ठीक, लेकिन जब भी मैं किसी पुस्तक को लेऊँ तो वह सामने पढ़ने बैठ जाती, तो वे जकर कोई नया कोई भासल - फासल काम सोपकर मुझे पुस्तक बंद करने पर मजबूर करती। मुकाबला बार किसी विमला का दवाला देकर बात पहुँचा गई कि मेरी बहनमीन और बेराकर बहुत है विमला कि सास जी के सामने फागल - कुलम लेकर दरबार कोल बैठती है।" इस प्रकार के परिवेश में उन्होंने अपनी संकल्प - शक्ति के द्वारा उच्च शिक्षा को उद्देश्य पूर्ण किया वे पितृानो में दो वर्ष तक साध्यापिका भी रही हैं।

प्रेरणा - प्रोत्साहन

चन्द्रकान्ता को साहित्य - सृजन की प्रेरणा अपने पिता से प्राप्त हुई। वे स्वयं साहित्य के प्रति विशेष रुचि रखते थे एवं काव्य सृजन भी करते थे। वही प्रकार पिता के मिली ग्रंथालय की पुस्तकों ने उन्हें जीवन और जगत के प्रति उनके सीधे को विस्तार दिया। यही पर उन्होंने पश्चात्त विचारकों मोपासा, गीकी, एल्फस्टॉय, डिडेन्स, पब्लिस के साथ जयशंकर प्रसाद, महादेवी वर्मा, प्रेमचंद के साहित्य से परिचय प्राप्त किया। बिल्कि कोलेज पिलानी के प्रधानाचार्य कोलेयात्मक सह्य में उन्हें काव्य प्रतियोगिता के लिए कविता लिखने हेतु प्रेरित किया और उन्होंने पुरस्कार भी प्राप्त किया। वे स्विछा करती हैं। कि - 'मुझे उन शक्तियों ने भी प्राप्त किया। वे स्विछा करती हैं। जो सामाजिक परीकारों के लिए नदी की तरह बहें और दावे की तरह चुपचाप लवें।'

चन्द्रकान्ता के साहित्य - सृजन की प्रशंसा साहित्यकारों ने करते हुए उन्हें प्रोत्साहित किया है। उनके 'समर्पण' में लिखित एक ठंडा शहर की चर के लेखन पर समुत्तर ने बंधन संदेश में लाया। इसी प्रकार प्रथम कहानी संग्रह 'सत्याग्रहों के पीछे' की श्रमिका में उन्होंने लिखा है कि - 'नम्र कथाकारों में चन्द्रकान्ता एक बरद हस्ताक्षर हैं, जिसने अपनी गहरी संवेदना से प्रकट पाठकों का ध्यान खिंचा है।' अंतिम साक्ष्य 'उपवास की जेनेट्र' जैसे विचारों ने प्रशंसा की है।

4

पुरस्कार एवं सम्मान :-

चन्द्रशान्ता को उनके साहित्य के लिए उनके पुरस्कार प्राप्त हुए। जम्मू - काश्मिर कल्चरल अकादमी द्वारा 'अर्थीतर' होवान गायी जिंदा है, 'ओ सोनडेसरी' पुरस्कृत हुए हैं। कथा रचनीकार के लिए लुक्स अवार्ड प्राप्त हुआ है, अपने अपने कैनाई एवं 'अठ्ठू के कथा था 'कृति के लिए हरियाणा साहित्य अकादमी तथा जाकी सब कैरियत हैं। पोश्चानुस की वापसी, बदलते हालात में कृतियों को मानव संसाधन मंत्रालय, भारत सरकार की ओर से पुरस्कृत किया गया है। हिंदी अकादमी ने उन्हें सन 2002 में कथा रचनीकार के लिए पुरस्कृत किया और उसे ही सन 2008 में हिंदी अकादमी साहित्य के सम्मान से गौरवाब्धित किया है। इसके अतिरिक्त उपन्यास विधी में विशेष योगदान के लिए चन्द्रावती शुक्ल सम्मान, गद्यविद्या में विशेष योगदान के लिए सन 2006 में हिंदी साहित्य के क्षेत्र में योगदान हेतु कल्पना चावला सम्मान तथा समग्र प्राप्त हुआ है सन 2006 में राष्ट्रभाषा गौरव सम्मान से विभूषित हुई है। अर्थात् ये पुरस्कार सम्मान, गौरव उनके लिए प्रेरणा एवं प्रोत्साहन ही रहे हैं। चन्द्रशान्ता ने देश-विदेश में अनेक गोष्ठियों, सेमिनारों में भाग लिया है। उन्होंने अमेरिका में गद्दर मेमोरियल हाँस - सैन्फ्रांसिस को में स्वतंत्रता की 50 वीं जयंती के सुअवसर पर काव्य पाठ किया। कैलिफोर्निया के मिलपीट्स शहर में पंजाबी साहित्य सभा में कथा वाचन एवं काव्य की प्रस्तुति की। फ्रीमॉन्ट शहर और सैन होसे में भारतीय साहित्य मंच के आमंत्रण पर कथा एवं काव्य पाठ किया।

6.

अंतिम साक्ष्य :-

यह उपन्यास सन 1990 में प्रकाशित हुआ। उपन्यास का काल एक परिवार से संबंधित है, जिसमें बाकजी मोरखीजी एवं उनके दो पुत्र हैं। सुरेश और विही। इस परिवार का बड़ा बड़ा सुरेश भाषाशास्त्री है। छात्रा घर से भाग जाता है और कई प्रकार के संकटों से गुजरते हुए सेना में एक सिपाही बन जाता है। कई प्रकार के प्रमुख बाकजी की एक दुष्टिना में मृत्यु हो जाती है। विही परिवार का मिलेकर मर्यादा चला जाता है। इस परिवार से मीना मोरखी का सम्पूर्ण होना कथा की गति देता है। वस्तुतः मीना मोरखी के द्वै - गिर्द अधिकांश कथानक बना गया है। बाकजी की दुष्टिना में मृत्यु पश्चात् विही का निधन दोनों पुत्रों का दिवंगत मरना घर का बिक जाना आदि स्थितियों से परिवारिक विघटन हो जाता है। उपन्यास के संदर्भ में चन्द्रकान्ताजी लिखती हैं - 'अंतिम साक्ष्य' जन्म की दृष्टियों और एक दुर्लभ परिवार की ठाकुरी मान - बान के साथ, भिन्न परिवेश की सच्चाइयों से परिचित करता है। ठाकुरी के भाविरी और पर बसी ठाकुर की हवेली का बीजी ने अपनी साध्या और उम्मीदों से, जेठों ने श्रौतानियों और दुल्हन बाजियों से रचा बना 'घर' बना दिया था, परंतु कालचक्र ने कुछ ही वर्षों में उसे खंड में तोड़कर छुड़ दिया। उपन्यास में मीना मोरखी के जीवन के चासद प्रसंग चित्रित हैं। माता-पिता का वरपन में निधन हो जाने के कारण वह चाचा - चाची के पास रहने लगी। उन्होंने बारह वर्ष की इस अनाथ मीना का पचास वर्ष के उम्र में ही विवाह कर दिया। तत्पश्चात् मीना का पचास विवाह जगन नामक एक बूढ़े से कर दिया। परंतु उसने कुछ ही दिनों बाद उसे छोड़ कर बिठा दिया। यहाँ संगीत मास्टर के द्वारा उसे बना सिया जाता है। उन्होंने उस संगीत कला में पारंगत करत हुए अकाशवाणी कलाकार का सम्मान दिलवाया। परंतु अब वह बाकजी के साथ रहने लगी और यही से कई प्रश्न उसकी और आकर्षित हुए। बाकजी और मीना के अंतरंग संबंध से बीजी दुःखी होती है।

वह मीना को सपिनी मानती है, जिसका विष उससे जति में खाप्त हो चुका है। बीजी के मृत्यु के पश्चात मीना घर को संभालने का प्रयास करती है परंतु उसे सफलता प्राप्त नहीं होती। अंततः परिवार टूटन के सुगार पर पहुँच जाता है। प्रस्तुत उपन्यास में भ्रान्मूल्य विवाह और उसके फल स्वरूप मीना की निर्याति विवाहेतर संबंधी का निरूपण हुआ है। अर्थात्: यह उपन्यास मातृ - पितृ विहिन, भ्रान्मूल्य मीना के विवश जीवन का हस्तक्षेप है।

बी.ए. भाग- ३ मराठी विभाग

सहावे सत्र २०२३-२०२४

गटप्रकल्प

रोल नं	विध्यार्थ्याचे नाव	पेपर नंबर	विषय
		१२- साहित्यविचार	साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०१	आरगे प्रज्ज्वल अरुण	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	विषय साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०२	जाधव अनुरधा बाळासो	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०३	कुरणे किशोर बाळासो	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	विषय साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०४	माने गणेश दशरथ	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०५	नलावडे आरती जगदिश	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	विषय साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०६	पाटील दिव्यानी तानाजी	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०७	पाटील कोमल कृष्णात	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	विषय

			साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५०८	वाघमारे हर्ष भगवान	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	विषय साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद
५९५	डोंगरे अलिशा अरुण	पेपर नंबर १२- साहित्यविचार	विषय साहित्यभाषा व व्यवहार भाषा : साम्यभेद

 Head
 Department of Marathi
 Shri. Vijaysinha Yadav College
 Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

बी.ए. भाग- ३

मराठी विभाग

सहावे सत्र २०२३-२०२४

गटप्रकल्प

रोल नं	विध्यार्थ्याचे नाव	पेपर नंबर	विषय
		१३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०१	आरगे प्रज्ज्वल अरुण	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०२	जाधव अनुरधा बाळासो	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०३	कुरणे किशोर बाळासो	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०४	माने गणेश दशरथ	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०५	नलावडे आरती जगदिश	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०६	पाटील दिव्यानी तानाजी	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय

			पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०७	पाटील कोमल कृष्णात	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०८	वाघमारे हर्ष भगवान	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे
५०९	डोंगरे अलिशा अरुण	पेपर नंबर १३- मराठी भाषा व भाषाविज्ञान	विषय पेठ वडगाव परिसरातील उखाणे

Harsh

HOD
Department of Marathi
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

बी.ए. भाग- ३

मराठी विभाग

सहावे सत्र २०२३-२०२४

गटप्रकल्प

रोल नं	विध्यार्थ्याचे नाव	पेपर नंबर	विषय
		१४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०१	आरगे प्रज्ज्वल अरुण	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०२	जाधव अनुरधा बाळासो	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०३	कुरणे किशोर बाळासो	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०४	माने गणेश दशरथ	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०५	नलावडे आरती जगदिश	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०६	पाटील दिव्यानी तानाजी	पेपर नंबर	विषय

		१४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०७	पाटील कोमल कृष्णात	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०८	वाघमारे हर्ष भगवान	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे
५०९	डोंगरे अलिशा अरुण	पेपर नंबर १४- मध्ययुगीन मराठी वाडमयाचा इतिहास	विषय सभासदाच्या बखरीतील निवडक शब्दांचा संग्रह करणे

R. Narve

Head
Department of Marathi
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

बी.ए. भाग- मराठी विभाग

सहावे सत्र २०२३-२०२४ - गटप्रकल्प

रोल नं	विद्यार्थ्याचे नाव	पेपर नंबर	विषय
		१५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.
५०१	आरगे प्रज्ज्वल अरुण	पेपर नंबर १५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.
५०२	जाधव अनुरधा बाळासो	पेपर नंबर १५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.
५०३	कुरणे किशोर बाळासो	पेपर नंबर १५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.
५०४	माने गणेश दशरथ	पेपर नंबर १५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा..
५०५	नलावडे आरती जगदिश	पेपर नंबर १५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.
५०६	पाटील दिव्यानी तानाजी	पेपर नंबर	विषय

		१५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.
५०७	पाटील कोमल कृष्णात	पेपर नंबर १५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.
५०८	वाघमारे हर्ष भगवान	पेपर नंबर १५- मराठी भाषा व अर्थार्जनाच्या संधी	विषय आकाशवाणीसाठी संहिता लेखनाचा नमुना लिहा.

 Head
 Department of Marathi
 Shri. Vijaysinha Yadav College
 Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

बी.ए. भाग- ३

मराठी विभाग

सहावे सत्र २०२३-२०२४

गटप्रकल्प

रोल नं	विध्यार्थ्याचे नाव	पेपर नंबर	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
		१६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	
५०१	आरगे प्रज्ज्वल अरुण	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
५०२	जाधव अनुरधा बाळासो	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
५०३	कुरणे किशोर बाळासो	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
५०४	माने गणेश दशरथ	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
५०५	नलावडे आरती जगदिश	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.

५०६	पाटील दिव्यानी तानाजी	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
५०७	पाटील कोमल कृष्णात	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
५०८	वाघमारे हर्ष भगवान	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.
५१५	डोंगरे अलिशा अरुण	पेपर नंबर १६ - वाडमय प्रवाहांचे अध्ययन: ललितगध्य	पेठ वडगाव परिसरातील शैक्षणिक क्षेत्रातील व्यक्तीचे व्यक्तिचित्रण लिहा.

Head
Department of Marathi
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE,

PETH VADGAON

DEPARTMENT OF MARATHI

Activities Year –2023-2024

CERTIFICATE

This is to certify that Department of Marathi Conducted Project Works in 05 courses on various topics during the academic year 2023-24 at B. A. III, Semester VI.12 students completed and submitted successfully their project works to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

Head,

Department of Marathi

Department of Marathi
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

श्री विजयसिंह थादव कला
व विज्ञान महाविद्यालय
पेठ वडगाव
मराठी विभाग

स. न 2023 - 2024

हजरी क्रं :- 505

सत्र :- 13

विषय :- मराठी भाषा व विज्ञान

विद्यार्थींचे नाव :- आरती जगदीश
मेलवडे

माबदिशकि :- टुक्के सर.

8
10

प्र

पंडित कवी सुक्नेश्वर वामन पंडित रघुनाथ पंडित-चीधर पंडित आणि मोरीपंत यांच्या कविनेची विशिष्ट स्पष्ट करा.

प्रास्ताविक :-

प्राचीन मराठी काव्यामध्ये तीन प्रवाह आहेत संत काव्य प्रदीर्घ कथाकाव्य आणि पंडित काव्य ह्या तीन प्रवाहांनी प्राचीन मराठी काव्य सु समुद्ध आहे आहे जनेश्वरी रघुनाथ भागवत असे परमार्थपर व्यक्ति ज्ञान वैराग्य गांधी शिक्षण तत्वज्ञावर संतकाव्य आणि नामदेव तुकाराम गोरकुंभार, जनाबाई चोखा मेळा इ. संतांचे भक्तीवर व वेधवर अभंग ही रचना संतकाव्य अंतर्भूत होते महाभारत, रामायण किंवा भागवत यांवर आलेली आठ्यानात्मक रचना ही प्रदीर्घ कथा काव्यात मोडते रघुनाथ विठ्ठलदास नामा नामापाठक श्रीधर, जहिरा पिसा कृष्ण दयारव या कवींना अशी रचना केली आहे पंडित काव्याला मोला - माधव आणि मोरीपंत या कवींनीच मर टाकली विद्यार्थी विद्यार्थी मित्र आहे अभ्यासकृतांतीव पंडित काव्य वेगळे करते ते पाहून पंडीती काव्याचे विशेष लक्षण येऊ या

विषयविवेचन :-

संस्कृत महाकाव्यांच्या सादर्याने केलेली विदग्ध रचना म्हणजे पंडिती काव्य होय. पंडिती कविता गिरिगारे कवी विदग्ध होते

संतकाव्य व पंडित काव्य :-

षड्गुणांच्या पारमार्थिक अन्नतीसाठी संतकाव्य चा भावित्कार झाला संतकवीच्या भंगगावन भक्तीमार्गातील विभिन्न अवस्थांचे दर्शन होते हे काव्य उत्सुकता व सद्य होते या उत्त पंडित काव्य हे जाणीपूर्वक रचलेले व योजना बद्ध केलेले काव्य आहे त्यात पंडित्याला महत्त्व आहे पंडित कवी प्रवृत्तीवार आहेत रचनेसाठी करण्यात जास्त रस येतात.

परमेश्वरस्व्या संभुत रुपानीत कथा संगताना मानवी व्यवहार व भावना यांचा आरोप करून हे कवी भावनोत्कर्ष साधताना रसाविवेकारसह पंडित प्रदर्शन त्यांच्या काव्यात आढळते. संतकाव्याप्रमाणे निवृत्तीवर व अकालीशांत रसांचा आविष्कार करून रसिकांना त्याचा आस्वाद घडविणे ही पंडित काव्याची प्रेरणा आहे. मूळ आख्यानावर कुवाणुनी व्यंस्कार केल्यावर निमिष झालेले विदग्ध काव्य म्हणजे पंडित काव्य होय.

पंडित काव्याचे दिशेन :-

- १) पंडित कवीपुढे संस्कृतची श्रीमंती मराठीला मिळवून देणे ही त्यांची प्रेरणा होते. रामायण, वामन, महाभारत, भागवत, संस्कृत महाकाव्य व नाटके यांच्या आधारे पंडित कवींनी आपले काव्य रचविले.
- २) रामायण, महाभारत व भागवत यांचून निवडक भाष्ये घेऊन प्रसंगशोचना, कल्पनाविदास वगैरे पद्धती व आज्ञासरणी या ज्ञानी पंथ महाकाव्ये व संस्कृत नाटके घेऊन पंडित कवींनी आपल्या काव्यात रचविले आहे.
- ३) अभिजन संस्कृत वाङ्मयात आदर्शवाद आहे. नायक नायिका आदर्श व सर्वगुणसंपन्न असताना मागे अनुकरण पंडित कवींनी केले. रुपवर्णन असताना यांचे अनुकरण पंडित कवींनी केली रुपवर्णन वगैरे नाट्यवली शायी कुल महाकाव्यात व पंडित काव्यात आदर्श भाव आढळतो. संस्कृत मधील कविसंकेतही पंडित कवींनी आपल्या काव्यात आणले. उदा :- चातक मेघाचे पाणी पिने कल्पवृक्ष रुद्धा पूर्ण करतो इ.
- ४) पंडित काव्यात संस्कृत प्रचुर व समाजवर्तिन वाक्यांचा दुष्काळ आहे. मराठी ग्रंथिला संस्कृत भाषेची प्रौढी व डोल देणे

हा हेतू ठोक्या समोर ठेवून पंडित कवींनी कविनेत नत्सम वाक्य व प्रदीर्घ समासपदे अधिक प्रमाणात आणली सुभानित प्रवणता व संस्कृत वाग विशेष संस्कृत मधील अनेक वृत्ते व अलंकार यांचा सरांश वापर करून पंडित कवी आपल्या काव्यात्मते करताना आढळतात.

गजेंद्रमोक्ष, दुर्योधन शाल्यस्फोट हनुमंताख्यान हे सफुट प्रबंधे काही पदे आरत्या आणी मुक्ते श्वरांची रचना रतार हजर भोव्यांमधील आहे
भोव्यांमधील

संक्षेप रामायण :

यारन कौटुहल रामायण संक्षेप म्हणतात भोवीसंख्या काव्यदृष्टी सामान्य यारन कवीचे नख्खे नवखेपण जाणवते 661 अनुकरणाची प्रवृत्ती व बाह्य सजावरीचा ह्यारन या काव्यात पंदोपदी आढळते या रामायणात मुक्तेश्वरांनी जयदेव भवृहरी शंभानील शोसंभचे भाषांतर करून ते कथाकथनात गुंफले आहेत ही संस्कृत श्लोकांची मराठी कथांतरे फारशी चांगली नाहीत व्याकरणाचे नियम शब्दांची आढळतात व यमके यांनी हा नवखा कवी गोंगश्लेला दिसतो रामायणाच्या रचनाकाळची मुक्तेश्वरी वागवधु अगदीच नवोढा आहे हेवे आह्यामेकता दिसत आहे तर कथात्मकता वाडद आहे

मुक्तेश्वर :-

प्राचीन मराठी वाङ्मयानत पंडिती काव्याचे प्रारंभ करणारा मुक्तेश्वर हा पहिल्यांदा पहिला कवी होय कविताया विलास दासविन्याची जबरदस्त प्रेरणा मुक्तेश्वरांच्या काव्यमोठे आहे सकनाथांचे बाह्य गोदा नावाच्या मुलीचा हा मुलगा येथे वास्तव वडुनेक ओनीवीच होते सकनाथांच्या सहवासात त्यांचे शिक्षण झाले पुढे त्यांनी सीध्यातेच्या निमित्ताने देशभर प्रवास केला मुक्तेश्वर दत्त संप्रदायी होय सकनाथांचे वंशकार वडुभुतता आणि कथाप्रवण वृत्ती यांच्या मते मुक्तेश्वरांच्या जन्मकाल इ. स 1576, 74 तर निमति काळ इ. स 1601 मधील तर निमति इ. स 1660 मध्ये साले व्यासांच्या शेंथानील सोने वेळून मी व्याख्यादेशी आघेत अलंकार धरिल्या असे मुक्तेश्वर आपल्या महाभारत रचने सफल म्हणतात.

काव्यरचना :-

- मुक्तेश्वरांनी केलेली काव्यनिमिती पुढीलप्रमाणे आहे
- ७ संक्षेप शमायण - (२ श्लोकवद्ध) उत्तरकांससह - श्लोक संख्या 1725
 - ८ महाभारतची आदि, सभा, वन, विराट व सापिनाकु ही पाच वर्षे सकुम ओवीसंख्या 14079
 - ९ स्फुट प्रकरणे हरिश्चंद्रखान शानमुख रायगांधाखन व मुखची लक्षणे भगवद्गीता, शुकभ्रा - संवाद श्रीकृष्णाय - चरित्र

08
10

Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon
Department of Geography
B.A. Part-II Projects

Sr. No.	Roll No.	Name of the Student	Name of Guide	Title of Project	Remark
1	301	/Rupane Sushant Sanjay	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शेती पद्धतीचा अभ्यास	
2	303	/Khade Rohan Dhanaji	Prof. Dr. M. A. Patil	सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शेती पद्धतीचा अभ्यास	
3	305	/Bamane Namrata Shivaji	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शेती पद्धतीचा अभ्यास	
4	306	/Kagwade Arpita Anil	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शेती पद्धतीचा अभ्यास	
5	307	/Kumbhar Komal Rajendra	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शेती पद्धतीचा अभ्यास	
6	308	/Bodake Ujjwala Dagadu	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शेती पद्धतीचा अभ्यास	
7	312	Ugale Ritesh Rajaram	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	हरित क्रांती व तीचे भारतात झालेले फायदे याचा अभ्यास	
8	313	Gurav Vaibhavi Rajaram	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	हरित क्रांती व तीचे भारतात झालेले फायदे याचा अभ्यास	
9	314	Koli Bhushan Nagesh	Prof. Dr. M. A. Patil	सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	हरित क्रांती व तीचे भारतात झालेले फायदे याचा अभ्यास	
10	315	Kushire Pratiksha Pradeep	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
			Dr. D. J. Bhandare	हरित क्रांती व तीचे भारतात झालेले फायदे याचा अभ्यास	
11	316	Mali Gaurav Sambhaji	Prof. Dr. M. A. Patil	सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	

		Dr. D. J. Bhandare	हरित क्रांती व तीचे भारतात झालेले फायदे याचा अभ्यास	
12	317	Prof. Dr. M. A. Patil	सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	हरित क्रांती व तीचे भारतात झालेले फायदे याचा अभ्यास	
13	318	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	हरित क्रांती व तीचे भारतात झालेले फायदे याचा अभ्यास	
14	321	Prof. Dr. M. A. Patil	सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	भारतातील सेंद्रिय शेतीची संकल्पना व तिच्या विकासाच्या अभ्यास	
15	322	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	भारतातील सेंद्रिय शेतीची संकल्पना व तिच्या विकासाच्या अभ्यास	
16	323	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	भारतातील सेंद्रिय शेतीची संकल्पना व तिच्या विकासाच्या अभ्यास	
17	324	Prof. Dr. M. A. Patil	सोलापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	भारतातील सेंद्रिय शेतीची संकल्पना व तिच्या विकासाच्या अभ्यास	
18	407	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	भारतातील सेंद्रिय शेतीची संकल्पना व तिच्या विकासाच्या अभ्यास	
19	409	Prof. Dr. M. A. Patil	सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	भारतातील सेंद्रिय शेतीची संकल्पना व तिच्या विकासाच्या अभ्यास	
20	410	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे	
		Dr. D. J. Bhandare	भारतातील सेंद्रिय शेतीची संकल्पना व तिच्या विकासाच्या अभ्यास	
21	304	Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शेती पद्धतीचा अभ्यास	

(Dr. B. S. Jadhav)

Head
Department of Geography
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

(Dr. Ashok Chavan)

Principal
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

॥ प्रज्वलितो ज्ञानमय प्रदिपः ॥

श्री शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय

पेठवडगांव

ता. हातकणंगले जि. कोल्हापुर

भूगोल अभ्यास विभाग

कला विभाग

S.Y.B.A

सन - 2023 - 2024

प्रकल्पाचे नाव - कोल्हापुर जिल्ह्यामधील
पर्यटन स्थळे

अ.क्र	विद्यार्थांचे नाव	हजेरी नं.	सही	गुण
1	कु. अर्पिता अनिल कागवाडे	306	<i>Arpita</i>	10
2	कु. योगिनी दिलीप भाटे	407	<i>Yogini</i>	10
3	कु. वैभवी राजाराम गुरव	313	<i>V.R. Gurav</i>	09
4	कु. नम्रता शिवाजी बामणे	305	<i>Namrata</i>	07
5	कु. कोडुबाई वीरू शोरे	3505		07
6	कु. शिवांजली संपाजी सुतार	3501		08

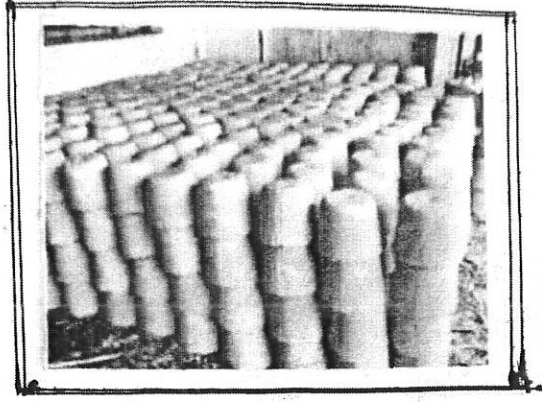
मार्गदर्शक - प्रा. डॉ. एम. ए. पाटील सर

प्राचार्य - प्रा. डॉ. अशोक एस. चव्हाण सर

प्रस्तावना

भारताच्या महाराष्ट्र राज्यातील नयनरम्य राज्यात वसलेल्या कोल्हापूर या मोहक जिल्ह्यात आपले स्वागत आहे. कोल्हापूर हे निसर्गसौंदर्य, समृद्ध सांस्कृतिक वारसा आणि ऐतिहासिक महत्त्व यांचा खजिना आहे, ज्यामुळे वैविध्यपूर्ण आणि समृद्ध अनुभव घेऊ इच्छिणाऱ्या प्रवाशांसाठी हे एक आवश्यक ठिकाण आहे. पूज्य महालक्ष्मी मंदिरासारख्या प्राचीन मंदिरांपासून आणि पन्हाळा किल्ला आणि विशाळगड सारख्या ऐतिहासिक किल्ल्यांपासून ते रंकाळा तलावासारख्या निर्मळ तलाव आणि गगनबावडा सारख्या धुके असलेल्या हिल स्टेशनपर्यंत, जिल्हा अध्यात्म, साहस आणि विश्रांतीचा आनंददायी मिश्रण प्रदान करतो. शाहू महाराज पॅलेसमधील मनमोहक भूतकाळात मग्न व्हा आणि सिद्धगिरी ग्रामजीवन संग्रहालयातील ग्रामीण आकर्षणाचा अनुभव घ्या. निसर्गप्रेमींना दाजीपूर वन्यजीव अभयारण्य आणि राधानगरी धरणात समाधान मिळेल, तर कलाप्रेमींना इर्विन कृषी संग्रहालय आणि गारगोटी संग्रहालयाने भुरळ घातली आहे. भुदरगड येथील प्राचीन अवशेषांवरून ट्रेकिंग असो किंवा बोटॅनिकल गार्डनमध्ये निसर्गाचे वरदान स्वीकारणे असो, कोल्हापूर हे शोधाचा अविस्मरणीय प्रवासाचे वचन देते, ज्यामुळे ते इतिहासप्रेमी, निसर्गप्रेमी आणि मनोरंजन साधकांसाठी एक आश्रयस्थान बनते

कोल्हापुरी गुळ

कोल्हापूर जिल्ह्या मध्ये ऊसाचे उत्पादन मोठ्या प्रमाणात घेतले जाते त्यामुळे हा जिल्हा गुळ उत्पादनामध्ये अग्रेसर आहे तसेच येथील गुळ ईतर गुळापेक्षा कमी रंगीत आहे. रंगातील अशुद्धता सहजरित्या कमी केली जाते. जुने गुळ बांधणी करणारे हे त्यांच्या बांधणीमध्ये कमी लाल - तांबूस रंग बनवण्यामध्ये निपुण असतात. हा कमी रंगीत आणि जास्त गोड असलेला हा गुळ प्रसिध्द आहे. जिथ गुळ बनवला जातो त्या ठिकाणाला गुन्हाळ म्हणतात. ह्या गुन्हाळा मध्ये पुर्वापार कालाप्रमाणे कोल्हापूरी मटण व रस्सा ह्यांचा आहार असतो.

Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon

Department of Geography

B.A. Part-II

Projects other than curriculum (09)

Sr. No.	Roll No.	Name of the Student	Name of Guide	Title of Project	Remark
1	312	Ugale Ritesh Rajaram	Prof. Dr. M. A. Patil	Tourist places in Kolhapur	
2			Prof. Dr. M. A. Patil	Beaches in South India	
3	314	Koli BhushanNagesh	Prof. Dr. M. A. Patil	महाराष्ट्रातील ऐतिहासिक स्थळे	
4	324	Tarihalkar Tulasa Maruti	Prof. Dr. M. A. Patil	महाराष्ट्रातील सांस्कृतिक वारसा स्थळे	
5	321	Powar Sumit Sanjay	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील ऐतिहासिक पर्यटन स्थळे	
6	317	Patil Dhanashri Sudhir	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील धार्मिक स्थळे	
7	318	Mulla Parvej Ayub	Prof. Dr. M. A. Patil	महाराष्ट्रातील धार्मिक स्थळे	
8	307	Kushire Pratiksha Pradip	Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर जिल्ह्यातील ऐतिहासिक स्थळे	
9	315	Kumbhar Komal Rajendra	Prof. Dr. M. A. Patil	पश्चिम भारतातील धार्मिक स्थळे	

(Dr. B. S. Jadhav)

Head

Department of Geography
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

(Dr. Ashok Chavan)

Principal

Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

॥ प्रज्वलितो ज्ञानमय प्रदिपः ॥

श्री. शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ संचलित

श्री. विजयसिंह यादव (कला व विज्ञान) महाविद्यालय
पैठ वडगांव,
ता. हातकणंगले, जि. कोल्हापूर

बी.ए. भाग - २

कला विभाग

भूगोल अभ्यास विभाग

-: प्रकल्पाचे नांव :-

“सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे”

-: अभ्यासक :-

कु. परवेज आयुब मुल्ला

कु. भुषण नागेश कोळी

कु. गौरव संभाजी माळी

कु. सुमित संजय पवार

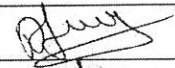
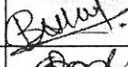

-: मार्गदर्शक :-

प्रा. डॉ. एम. ए. पाटील

सन २०२३-२४

“प्रमाणपत्र”

असे प्रमाणित करण्यात येते की, आमच्या महाविद्यालयातील बी. ए. भाग II (भूगोल विभाग) या वर्गातील खालील विद्यार्थी असून त्यांनी “सातारा जिल्ह्यातील पर्यटन स्थळे” हा प्रकल्प आहे. सदर प्रकल्प त्यांनी स्वतःच्या अभ्यासपूर्ण निरीक्षणातून सादर केला आहे.

अ.क्र.	विद्यार्थीनीची नावे	रोल नं.	परिक्षा क्र.	सही
१)	कु. परवेज आयुब मुल्ला	३१७	०१	
२)	कु. भुषण नागेश कोली	३१४	०१	
३)	कु. गौरव संभाजी माळी	३१६	०७	
४)	कु. सुमित संजय पवार	३२१	०१	
५)	कु. खाडे रोहन धनाजी	३५५०५	०७	
६)	कु. खोडके शिवाजी दादू	३५५०३	०४	
७)				
८)				
९)				

प्रा. डॉ. एम. ए. पाटील
(भूगोल विभाग)

प्रा. डॉ. अशोक एस. चव्हाण
(प्राचार्य)

श्री. विजयसिंह यादव कला व विज्ञान महाविद्यालय,
पेठ वडगांव

सातारा जिल्हा :

सातारा जिल्हा पश्चिम महाराष्ट्रात येतो. कृष्णा आणि वेण्णा या नद्यांच्या संगमावर समुद्रसपाटीपासून २३२० फूट उंचीवर सातारा शहर वसले आहे. सातारा जिल्ह्याच्या उत्तरेला पुणे जिल्हा असून; पूर्वेला सोलापूर, दक्षिण व आग्नेयेला सांगली, पश्चिमेला रत्नागिरी व वायव्येस रायगड जिल्हा आहे.

जिल्ह्याच्या पश्चिमेला सह्याद्रीच्या रांगा व कोयना प्रकल्पाचा जलाशय असून जिल्ह्याच्या उत्तरेकडील सीमेवर नीरा नदी आहे. जिल्ह्यातील हवामान प्रामुख्याने उष्ण व कोरडे आहे.

जिल्ह्याच्या पश्चिम भागात सह्याद्रीचे डोंगर असल्याने येथे हवामान थंड व आल्हाददायक असते. पावसाचे प्रमाण विषम असून, पश्चिमेकडील डोंगराळ भागात, महाबळेश्वर भागात पाऊस जास्त पडतो, तर पूर्वेकडील खटाव, माण या तालुक्यांत तो अतिशय कमी पडतो. कृष्णा, कोयना, नीरा, वेण्णा, उरमोडी, तारळा, माणगंगा या जिल्ह्यातील महत्त्वाच्या नद्या आहेत. भारताच्या २०११ च्या जनगणने प्रमाणे सातारा जिल्ह्याची लोकसंख्या ३० लाखाहून जास्त आहे.

५) ठोसेघर धबधबा

हा सातारकरांचे सर्वात आवडतं पर्यटन स्थळ आहे. याठिकाणी पावसाळ्यात पर्यटकांची मादियाळी असते. सातारा शहरापासून अवघे २५ किलोमीटर अंतरावर आहे. लहान व मोठा असे दोन धबधबे आहेत. धबधबा पाण्यात जावून प्रत्यक्ष पाहण्यास बंदी आहे. मात्र, तरीही दोन हजार फूट कोसळत असलेले पांढरे शुभ्र पाणी पाहण्यासाठी वनविभागाने गॅलरी उभी केली आहे. त्या गॅलरीतून निसर्गाचे व धबधब्याचे विहंगम दृश्य पाहण्यासाठी पर्यटक मोठी गर्दी करतात. या धबधब्यात पाण्यात जाण्यासाठी बंदी असण्याचे कारण म्हणजे येथे जवळपास १० ते १२ लोकांना प्राणास मुकावे लागले आहे. ठोसेघरला जाण्यासाठी सातारा बसस्थानक तसेच राजवाडा (सातारा) बसस्थानक येथून एसटी बस तसेच खासगी वडाप गाडी मिळते. तसेच स्वताः चे वाहनही चारचाकी, दुचाकी वाहन जाते. या मार्गावर समर्थ रामदास स्वामी स्थापित किल्ले सज्जनगड पहायला मिळेल. पर्यटकांना राहण्याची व जेवणाची उत्तम सोय ही ठोसेघर, सज्जनगड तसेच सातारा मार्गावर व शहरातही आहे.

॥ पुज्वलिती ज्ञानमय प्रदिप ॥

श्री शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय

पेठ वडगाव

ता. हातकुंगले जि. कोल्हापूर

भूगोल विभाग

कला विभाग

S.Y. B. A

सन 2023 - 2024

विषय - कृषी भूगोल

प्रकल्पाने नाव :- हरित क्रांती व तीचे

भारतात झालेले फावडे याचा अभ्यास

मार्गदर्शक - डॉ. डी. जे भंडारे सर

प्राचार्य - डॉ. अशोक शा. चव्हाण सर

अ क्र	विद्यार्थीची नाव	हजेरी क्र	पान.नं	गुण	काही
1)	वैभव राजाराम गुरव	313	1-4	09	V.R. Gurav
2)	शनमी कुधीर पाटील	318	5-9	09	Patil
3)	मुषण नागेश ठोळी	314	10-11	09	Tholi
4)	परवेज आसुव मुल्का	317	12	09	Mulka
5)	प्रतिष्ठा प्रदीप कुञ्जे कुबिरे	315	13-15	09	P.P.K

6) विमेश शंभाराम उमाळे

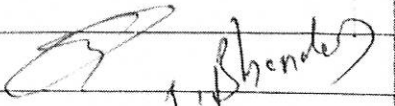
312

16-19 08

7) गौरव संभाजी माळी

316

४

 (Dr. D. J. Shende)

हरितक्रांती व तिचे भारतात झालेले कार्यदे याचा अभ्यास

भारत हा शेतीप्रधान देश आहे परंतु भारतीय कृषी तंत्रज्ञान अतिशय मागास होते. कृषी क्षेत्रात तंत्रज्ञानाच्या सहाय्याने उपाठी नवीन संशोधित वि. विद्याणांच्या संशोधनामुळे कृषी उत्पादनात जी क्रांती घडून आली, तिला हरित क्रांती असे म्हणतात. प्रसिद्ध कृषी तज्ज्ञ नॉर्मन बोर्लॉग यांनी 1960 मध्ये सर्व प्रथम हरित क्रांती ही संकल्पना अस्तित्वात आणून त्यानुसार कृषी क्षेत्रात कार्य करण्यास सुरुवात केली. भारतामध्ये कृषी तज्ज्ञ एम. एस्. स्वीमीनाथन यांच्या नेतृत्वामध्ये हरित क्रांतीला सुरुवात झाली. त्यांना हरित क्रांतीचे जनक म्हणतात. विविधा शतकांच्या साठोसरीमध्ये भारत देश वेगाने प्रगती उपाठी विकासाकडे आकर्षित झाला. या साठोसरीमध्ये विद्यमान यंत्रणेच्या नाश झाला उपाठी कृषी क्षेत्रात नवीन हरित क्रांती घडून आली. या हरित क्रांती किंवा हरित क्रांतीमुळे भारतीय शेती उत्पादनात, प्रामुख्याने गहू उपाठी तांदूळ या पिकांच्या प्रति हेक्टर उत्पादनात, प्रचंड वाढ झाली. या पिकांच्या उत्पादनक्षमतेत घडून आलेल्या नवीन बदलाचा अचिंत्यानी हरित क्रांती असे म्हटले आहे.

हरित क्रांतीची व्याख्या :-

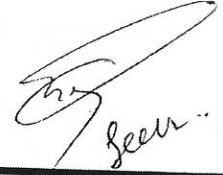
हरितक्रांती म्हणजे उच्च उत्पन्न देणारी विधाने, रासायनिक खते उपाठी नवीन तंत्रज्ञानाचा वापर करून कृषी उत्पादनात समाधाने वाढ.

2. किसानांना उत्पादन विक्रीच्या संरक्षणासाठी न्यूनतम समर्थन मूल्य (MSP): ह्या कायद्याच्या माध्यमातून किसानांना उत्पादन विक्रीच्या संरक्षणासाठी न्यूनतम समर्थन मूल्य (MSP) प्रदान करण्याची प्रथम वैचारिकता दिली आहे. हे MSP निर्धारण अनेक कृषि उत्पादनांसाठी केला जातो आणि त्यानुसार किसानांना उत्पादनाची सुरक्षा मिळते.

3. संवादात्मक अनुबंधांचा संरक्षण: कायद्यामागील किसानांचा हितचिंतक, राज्य सरकार, आणि अन्य संघटनांमधील संवाद आणि समाधानासाठी तयार केलेले अनुबंध संरक्षित करण्याचा प्रयत्न केला आहे.

कृषि उत्पादन आणि माध्यमांतर कायदा, २००६: लाभ

कृषि उत्पादन आणि माध्यमांतर कायदा, २००६ चे कायदे किसानांना संरक्षण आणि समर्थन प्रदान करण्यात आणि उत्पादनाच्या नियंत्रणातील बदलांमध्ये मदत करण्यात यशस्वी झाले आहे. ह्या कायद्यातून भारतात किसानांच्या हक्कांची संरक्षण, उत्पादन विक्रीच्या संरक्षण, आणि विवाद समाधान साध्य झाले आहेत. त्यामुळे भारतातील कृषि उत्पादनात गुणवत्ता वाढत आहे आणि किसानांना उत्पादनातील सुरक्षा मिळते.

॥ प्रज्वलितो ज्ञानमय प्रदिपः ॥

श्री शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय

पेठ वडगाव

ता. हातकणंगले जि. कोल्हापूर

भुगोल विभाग

कला विभाग

S.Y.B.A

सन 2023-24

विषय - कृषी भुगोल

प्रकल्पाचे नाव - भारतातील सेंद्रिय शेतीची
संकल्पना व तिच्या
विकासाचा अभ्यास

मागदर्शक - डॉ. डी. जे. भंडारे सर

प्राचार्य - डॉ. अशोक शा. चव्हाण सर

विद्यार्थ्यांचे नाव	हजेरीक्र	पान नं	गुण	सही.
---------------------	----------	--------	-----	------

① तुळसा मारुती तारिडकर	824	1-7	09	Am
② सुमित संजय पोवर	321	8-12	08	Shankar
③ योगिनी दिव्याप भाटे	407	13-16	10	Shankar
④ अनाजिका अमल शिवाजी सुतार	323	17-22	09	Shankar
⑤ शिवांजली संजय सुतार	322		07	
⑥ शिवाजी धावू चोडके	409		07	
⑦ कोण्डाबाई वीरु शेरे	410		07	

(Dr. D. J. Shinde)

सेंद्रिय होती म्हणजे नैसर्गिक साधनाचा वापर करून औषध, खते तयार करणे व पारंपारिक बिथाणाचा वापर करून केलेली विषमुक्त म्हणजेच रसायनाचा वापर टाळून केलेली होती म्हणजे सेंद्रिय होती होय. [1] सेंद्रिय होती म्हणजे पारंपरागत होती होय. होती करताना रसायनाचा वापर न करता केवळ होतातील पिकांचे अवशेष, शेण, गोमूत्र व नैसर्गिक साधनांचा वापर करून सेंद्रिय होती केली जाते. हरितक्रांतीच्या आधी होतामध्ये केवळ शेणखत वापरत असत. बिथाणे सरळवाण म्हणजेच कोणत्याही प्रकारची प्रक्रिया न केलेले वापरत. यामुळे पिकांची गुणवत्ता वाढत असे. जमिनीची सुपीकता वाढून पिकांची वाढ योग्य होऊन उच्च प्रतीच्या व आरोग्यास पोषक असणाऱ्या उत्पादनाची निर्मिती होत होती. सेंद्रिय पद्धतीने होती हरितक्रांतीपर्यंत झाली. हरितक्रांतीमध्ये रासायनिक खताचा अवलंब भारतात होऊ लागला. सुरुवातीच्या काळात होतमाळात मोठ्या प्रमाणावर उत्पन्न मिळू लागले मात्र जमीन कठीण होऊ लागली. 1960 च्या काळात जमिनी लाकडी नांगराने नांगरावी लागे. ती नतश्च्या काळात लोखंडी नांगराने नांगरावी लागे. त्यानंतर ट्रॅक्टरने होती केली जाऊ लागली. त्यामागे लवकर होतीचा महागात करणे व लोखंडी नांगराने जमीन नांगरली जाऊ शकत नाही, म्हणजेच रासायनिक औषधामुळे जमीन कठीण म्हणजेच मृत होत चालली आहे.

महात्मा गांधी म्हणतात. "होती हा लोकांच्या उपजीविकेचे प्रमुख साधन असल्यामुळे होती हा भारताचा आत्मा आहे". होती टिकविण्यासाठी सेंद्रिय पद्धतीचा वापर केल्यास रासायनिक खतांवर व औषधांवर होताना खर्च अल्पहा प्रमाणात होतो. सेंद्रिय होतीमध्ये पद्धतीनुसार पारंपरिक बी-बिथाणे वापरणे, जमिनीची धूप थांबविणे त्यासाठी योग्य दिकाणी बांध घालणे, महागात करणे शेण-गोमूत्राचा जास्त वापर करणे यामुळे वाफ्यात पाणी टिकून राहते. बैलांच्या महागातीने जमिनीची नांगरणी उत्तम होते.

* कंपीरुत खान :-

डीतालील गावान पिकांचे कावणीनंतर उरलेले अवधीष
भुसा उसाचे पाचट कावशाची घरकटे रीकिय वदाथीचे
सुखमजीवजलुमुळे विछटन होउन त्यातील काळीन मगाचे
उमाण कमी होत व चोंगवा कुललेवा उदाथी तयार होती त्यास
कंपीरुत म्हणतात त्यामध्ये नग रूफुरप भाणि वालाशभरती

Department of Geography

B.A. Part – III Project Work 2023-24

Sr. No.	Roll No.	Name of the Student	Name of Guide	Title of Project	Remark
1	573	/Bhandari Sanika Narendra	Prof. Dr. B. S. Jadhav	नरदे गावातील व्यवसाय	
			Dr. D. J. Bhandare	पुणे विभागातील शहरांचे आकारानुसार वर्गीकरण	
			Prof. Dr. M. A. Patil	भारतीय राजकारणातील स्त्रियांचे योगदान	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	संभापूर गावातील पिकरचनेचा अभ्यास	
2	574	/Bhosale Snehal Mahesh	Dr. D. J. Bhandare	पुणे विभागातील शहरांचे आकारानुसार वर्गीकरण	
			Prof. Dr. M. A. Patil	मणिपूर हिंसाचार २०२३ अभ्यास	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	मौजे शिगावातील व्यवसायांचे वर्गीकरण: एक भौगोलिक अभ्यास	
3	575	/Chavan Karishma Shivaji	Dr. D. J. Bhandare	कोल्हापूर शहराच्या परिसीमा क्षेत्राचा अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	भारतीय राजकारणातील धर्माचा प्रभाव	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	पेठ वडगाव मधील उद्योगाचा भौगोलिक अभ्यास	
4	576	/Ganbavle Sakshi Sunil	Dr. D. J. Bhandare	कोल्हापूर शहराच्या परिसीमा क्षेत्राचा अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	मराठा आरक्षण आंदोलन विश्लेषण	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	संभापूर गावातील पिकरचनेचा अभ्यास	
5	577	/Gorivale Dipali Shamrao	Dr. D. J. Bhandare	पुणे विभागातील नगरांच्या स्थानांचे प्रकार व त्याच्या महत्वाचा अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	भारतीय शेती संबंधीची चळवळीचा अभ्यास	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	पेठ वडगाव मधील उद्योगाचा भौगोलिक अभ्यास	
6	578	/Gurav Vaishnavi Vitthal	Dr. D. J. Bhandare	पुणे विभागातील नगरांच्या स्थानांचे प्रकार व त्याच्या महत्वाचा अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	रशिया-युक्रेन युद्धाचे जागतिक परिणाम	
7	579	/Jadhav Sanika Hanmant	Prof. Dr. B. S. Jadhav	मौजे शिगावातील व्यवसायांचे वर्गीकरण: एक भौगोलिक अभ्यास	

			Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शैक्षणिक, लष्करी व बंदरे यांचे स्थानानुसार वर्गीकरणाचा अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	राजकारणातील प्रमुख महिला	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	मौजे भादोलेचा भौगोलिक अभ्यास	
8	580	/Jamdar Sanika Suryakant	Dr. D. J. Bhandare	भारतातील शैक्षणिक, लष्करी व बंदरे यांचे स्थानानुसार वर्गीकरणाचा अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	शेतकरी आत्महत्येचे विक्षेपण	
9	581	Kamble Ashitosh Krushnat	Prof. Dr. B. S. Jadhav	सांगली फाट्यावरील फरशीची माहिती	
			Dr. D. J. Bhandare	खाणकाम शहरांची वैशिष्ट्ये व समस्या	
			Prof. Dr. M. A. Patil	भारत चीन सीमावादाचा अभ्यास	
10	582	Madhale Kohinoor Sanjay	Prof. Dr. B. S. Jadhav	पेठ वडगाव मधील उद्योगाचा भौगोलिक अभ्यास	
			Dr. D. J. Bhandare	महाराष्ट्रातील खाणकाम शहरांचा सूक्ष्म अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	इस्त्राईल हमास युद्धाचे परिणाम	
11	583	/Mane Sayali Dinkar	Prof. Dr. B. S. Jadhav	लाटवडे गावातील विकासकामाच्या भूमिपूजनाचा आढावा	
			Dr. D. J. Bhandare	नगररचनेचे वर्गीकरण	
			Prof. Dr. M. A. Patil	महाराष्ट्रातील शेतकरी आत्महत्येचा एक विक्षेपण	
12	584	/Methe-Patil Vaishnavi Bajrang	Prof. Dr. B. S. Jadhav	नरंदे गावातील व्यवसाय	
			Dr. D. J. Bhandare	महाराष्ट्रातील महानगरे व समस्या	
			Prof. Dr. M. A. Patil	कर्नाटक महाराष्ट्र सीमावाद	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	नरंदे गावातील व्यवसाय	
13	585	/Salunkhe Manju Tukaram	Dr. D. J. Bhandare	महाराष्ट्रातील महानगरे व समस्या	
			Prof. Dr. M. A. Patil	भारत-पाकिस्तान फाळणी	
			Prof. Dr. B. S. Jadhav	संभापूर गावातील पिकरचनेचा अभ्यास	
14	586	/Savekar Vidharani Krushnat	Dr. D. J. Bhandare	कोल्हापूरमधील सी.बी.डी. चा अभ्यास	
			Prof. Dr. M. A. Patil	कोल्हापूर मधील राजकारणामधील महिलांचा सहभाग	
15	587	/Thombare Pallavi Dadu	Prof. Dr. B. S. Jadhav	मौजे शिंगावातील व्यवसायांचे वर्गीकरण: एक भौगोलिक अभ्यास	
			Dr. D. J. Bhandare	कोल्हापूरमधील सी.बी.डी. चा अभ्यास	

		Prof. Dr. M. A. Patil	भारतीय लोकशाही समोरील आळ्हाने	
		Prof. Dr. B. S. Jadhav	मौजे भादोलेचा भौगोलिक अभ्यास	
16	588	Dr. D. J. Bhandare	कोल्हापूर शहराचा सर्वेक्षण अभ्यास	
		Prof. Dr. M. A. Patil	भारतीय राजकारणाची ७५ वर्षे	
17	-	Dr. D. J. Bhandare	कसबा वडगावमधील सायलेन्स झोनच्या ध्वनिप्रदूषणाचा अभ्यास	

(Dr. B. S. Jadhav)

Head
Department of Geography
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

(Dr. Ashok Chavan)

Principal
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

श्री शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, संचालित

श्री विजयसिंह यादव
महाविद्यालय, पेठ वडगांव

* भूगोलशास्त्र विभाग *

बी. ए. भाग - 3 सेमेस्टर - 6

पेपर नं. 11 नागरी भूगोल

सेमीनार दिनांक -

विषय - पुणे विभागातील शहरांचे

आकारानुसार वर्गीकरणाचा अभ्यास

विद्यार्थ्यांचे नाव - सानिका नरेंद्र भंडारी ।

स्नेहल महेश भोसले ।

रोल नं - 573, 574

विषय शिक्षकाचे नाव - डॉ. डी. जे. भंडारे सर

पुणे प्रशासकीय विभागाची प्राथमिक माहिती

1 पुणे जिल्हा

- * जिल्ह्याचे मुख्य ठिकाण :- पुणे
- * क्षेत्रफळ :- 15,643 चौ. कि.मी.
- * लोकसंख्या :- 94,26,956 (2011 च्या जनगणनेनुसार)
- * तालुके :- 14

जुन्नर, आंबेगाव, खेड, इंदापूर, शिरूर,
सावळ, वेल्हे, पुणे शहर, दौंड, भोर, हवेली,
मुक्शी, पुरंदर, वारामती

* सिमा :-

उत्तर व पूर्व अहमदनगर जिल्हा, पश्चिमेस
रायगड जिल्हा, दक्षिणेस सातारा जिल्हा आहे.
आग्नेयास सोलापूर तर वायव्येस ठोणे जिल्हा आहे.

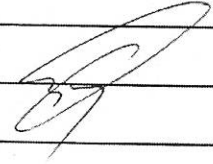
* पुणे जिल्ह्यातील महत्वाची स्थळे :-

पुणे, पिंपरी-चिंचवड,
जुन्नर, आळंदी, देहू, चाकण, भोणावळा, नेजुरी,
आर्वी, राजगुरुनगर, भीमाशंकर, अरुळीकांचन,
दौंड, वालचंदनगर, सासवड, भोर, वेल्हे, वडु,
पेठ.

सारांश :-

पुणे विभाग हा महाराष्ट्रातील सहा प्रशासकीय विभागांपैकी एक असून पुणे विभाग हा पश्चिमेला कोकण विभाग, उत्तरेला नाशिक विभाग, पूर्वेला औरंगाबाद विभाग, तर दक्षिणेला कर्नाटक राज्य असा चहुबाजनी बांधला गेला आहे.

पुणे प्रशासकीय विभागाचे एकूण क्षेत्रफळ ५७,२६८ वर्ग कि.मी. इतके असून पुणे या जिल्ह्याचा विकास हा सपाट भूप्रदेश तेथील नागरिकरण व लष्करी छावणी असल्याने औद्योगिक दृष्ट्यादेखील पुणे हे प्रशासकीय विभाग बनले आहे. पुण्यामध्ये एकूण दोन महानगरे आहेत. १) पुणे श्रृंणपरी चिंचवड असे दोन प्रशासकीय विभाग म्हणून ओळखले जातात व महत्वाची शहरे ३ आहेत. त्यामुळे हे प्रशासकीय विभाग म्हणून ओळखले जाते.

10
10

10/10

Rajdhani
DATE / /

श्री. शाहू शिक्षण पुस्तक सेवा मंडळ पेठ वडगांव

श्री. विजयासिंह यादव

गृहाविद्यालय

पेठ वडगांव

भूगोलशास्त्र विभाग

बी. ए. भाग : 3

पेपर नं :- 12

विषय :-

शरिया व युद्ध युद्धांचे जागतिक
परिणाम

विषय शिक्षकांचे नाव :- प्रा. सम. ठ पाटील

विद्यार्थीनाचे नाव :- वैष्णवी विठ्ठल गुरव
रोल नं :- 578

प्रस्तावना -

माघे ते पुषिन् २०२१ पर्यंत, रशियाने युक्रेनच्या सिमे-
ना लागुन असलेल्या भागांजवळ मोठी लष्करी उभारणी सुरु केली.
लष्करी विभागाचा दुसरा टप्पा ऑक्टोबर २०२१ ते मर फेब्रुवारी
२०२२ या कालावधीत पार पडला. दुसऱ्या विलड अप दरम्यान,
रशियाने युपुस आणि नारोने "सुरक्षा हमी" म्हणून बंदबंदी
केलेल्या मागल्या जावी केल्या. रशियाने दोन मसुदा करार पुढे केले.
ज्यात युक्रेन नारोमध्ये सामील होणार नाही, तर तेच पूर्व युरोपमध्ये
तैनान केलेल्या नारो जैन्य आणि लष्करी हार्डवेअर मध्ये कपान कर-
व्यास्ये कायदेद्वारा बंधनकारक वधन सामाविष्ट केले आहे. शिवाय
नारोने "असंवेदनशील" "आवेदनार्थ मार्ग" पसळ पाळणे सुरु ठेवल्यास
रशियाने अनिर्दिष्ट लष्करी प्रत्युत्तराची धमकी दिली.

2023 मध्ये 70% हून व्हडरप्राइसिस युटिलिटी कंपन्यांच्या फक्त 30% च्या तुलनेने उर्जेच्या किमतीत पुढे जाऊन जास्त वाढण्याची आपेक्षा करताना त्याच वेळी पुढा सर्वेक्षणातले परिणाम असले दिसाविले की, 51% हून उपक मांणी उर्जा कार्यक्षमतेमध्ये गुंतवणुके केली.

हून मधील कंपन्यांसाठी उर्जेच्या किमती हा महत्वाचा मुद्दा आहे. अनेकांनी संभाव्य गुंतवणुके कपातीचा उक्त धरत म्हणून उल्लेख केला आहे. हून मधील उर्जेच्या किमती वाढल्याने उर्जा अर्प कमी पानळीवर स्थिर होण्यासाठी पुढा दराकडे जाऊन काळवधी आगेकडे .. युरोपीयन युनियन उद्योगांना बांधना करण्यासाठी होरण्या शोधण्याची आवश्यकता असते.

0

श्री. शाहू शिक्षण पुस्तक सेवा मंडळ
पेठ वडगांव

स्थापना 1999

श्री. विजयसिंह यादव महाविद्यालय

पेठ वडगांव

बी. ए. भाग : 3

भूगोलशास्त्र विभाग

पेपर नं. : 10

विषय :- आर्थिक भूगोल

प्रकल्पचे नाव

पेठ वडगांव मधील उद्योगांचा
भौगोलिक अभ्यास.

मार्गदर्शक शिक्षक

डॉ. बी. एस. जाधव (अर)

विद्यार्थ्याचे नाव :- ① कु. साक्षी सुनिल गांगबावले 10

रोल नं. : 576

② कु. वैष्णवी विठ्ठल ठुरव 10

रोल नं. : 578

③ कोटिबूर संजय मधोबे रोल नं. 582 10

पुस्तिकावना

पेठ वडगांव मधील उद्योगांची
भौगोलिक परिस्थिती जाणून घेणार आहोत
पेठ वडगांव निमशहरात उद्योगांची
काय परिस्थिती आहे व कोणत्या
प्रकारचे उद्योग चालतात. उद्योगांची
संकल्पना, उद्योगाच्या संज्ञेत
प्रचलित अर्थाने अनेक आर्थिक
व्यवहारांचा समावेश होतो.

परंतु औद्योगिक अर्थशास्त्रात
उद्योग ह्या शब्दाना मर्यादित अर्थ
आहे. ह्या संदर्भात उद्योग म्हणजे
ज्या उत्पादन संस्थांत नैसर्गिक
साधनसामग्रीवर प्रक्रिया करून उपभोग्य
किंवा पुढील उत्पादन प्रक्रियेस उपयुक्त
अशा वस्तू प्रकाश्या माल निर्माण
केला जातो. अशा उत्पादनसंस्थांचा
समूह या अर्थाने उद्योग ह्या संज्ञेत
उपभोग्य व उत्पादक वस्तूंचे उद्योग,
कुटीरोद्योग, लघुउद्योग व हस्तव्यवसाय
ह्यांचा समावेश होतो. उद्योग म्हणजे
प्रकाश प्रकाश्या वस्तू निर्माण करणाऱ्या
अनेक उत्पादनसंस्थांचा समूह होय.

संदर्भ

- पेठ वडगांवमधील उद्योगांचा
भौगोलिक अभ्यासांची माहिती
घेण्यासाठी वडगांव नगरपालिकामधून
पेठ वडगांव मधील उद्योगांची
माहिती घेतली
- उद्योगांचे प्रकार व उद्योग
म्हणजे काय? आर्थिक भूगोल
पुस्तकामधून थोड्याप्रमाणात
माहिती घेतली.
- उद्योगांचा भौगोलिक अभ्यासांला
अनुसरून आताची माहिती
Google वरून शोधून काढली
- <https://en.m.wikipedia.org/wiki/Hospital>

10/10

SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE, PETH VADGAON

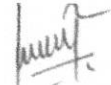
DEPARTMENT OF GEOGRAPHY

Academic Year: 2023-2024

CERTIFICATE

This is to certify that Department of **Geography** conducted Project Work in **38** (37 Theory and 01 Practical) courses on various topics in the academic year **2023-2024**, at B.A. II and III, Semester VI. Total **45** students completed and submitted successfully their project works to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

(Dr. B. S. Jadhav)
Head
Department of Geography
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

(Dr. Ashok Chavan)
Principal
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

SHRI VIJAYSINHA YADAV ARTS & SCIENCE COLLEGE,

PETH VADGAON

DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE

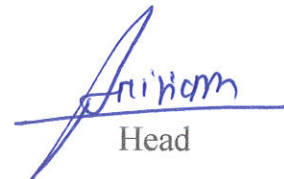
2023-24

B.A. III

Semester - 6

Project

Roll No.	Name of Student	Title of Project
531	Chavan Harshvardhan Mahadev	12- Women Movement 13- Sanyukt Maharashtra Movement 14. Indo Bangladesh relation 15- USA Legislature 16- Utilitarianism of J.S. Mill
532	Mulla Araman Salim	
533	Patil Vishwajeet Pramod	
535	Sagare Rutik Bajarang	
536	Shinde Ayan Shakti	
534	Rathod Surekha Parashuram	12- Global Warming 13- Nationalist Congress Party 14- Indo Pak Relation 15- UK Prime- Minister 16- Historical Materialism of Karl Marks
537	Shinde Hukum Yuvaraj	
538	Tupare Swapnali Ananda	
590	Patil Aditya Uttam	
596	Patil Kavita Tukaram	

Head

Department of Political Science

Head,
Department of Political Science
V. Y. College, Peth-Vadgaon, Vadgaon

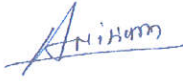
SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE, PETH VADGAON

DEPARTMENT OF POLITICAL SCIENCE

Academic Year: 2023-2024

CERTIFICATE

This is to certify that Department of **Political Science** conducted Project Work in **10** (10 Theory) courses on various topics in the academic year **2023-2024** at B.A. III, Semester VI. Total **10** students completed and submitted successfully their project works to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

Head
Department of Political Science
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

(Dr. Ashok Chavan)

Principal
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर
बी.ए. भाग -३ (राज्यशास्त्र)
लघुशोध प्रकल्प

मार्गदर्शक

प्रा. निकम अधिकराव हि.

(विभाग प्रमुख, राज्यशास्त्र विभाग)

प्रा. खाबडे प्रभुदास आ.

(अधिव्याख्याता, राज्यशास्त्र विभाग)

संशोधक विद्यार्थी - बी. ए. भाग तीन (राज्यशास्त्र)

सन

२०२३-२४

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठ वडगाव

ता. हातकणंगले जि. कोल्हापूर

भारत आणि वास्तविक संवैधानिक अभ्यास

राज्यशास्त्र विभाग

पेपरचे नाव: भारताने परराष्ट्र छोरण पेपर क्र. 14

अ.न.	विद्यार्थ्याचे नाव	रोल नं.	सही	गुण	शेरा
1)	आरमान सलीम मुल्ला:	532	A.S.mulla.	०९	
2)	आथान शकील बख्खे सैदे	536	Shade	०९	
3)	हर्षवर्धन महदेव चव्हाण	531	H.M.	०९	
4)	गहनिक बजरंग सागरे	535	Ghansar	०९	
5)	विश्वजित प्रमोद पाटील	533	V.Patil.	०९	

अनुक्रमणिका

अ.क्र.	घटकाचे नाव	पान नं
1)	प्रस्तावना	01
2)	इतिहास	02
3)	भारत - बांगलादेश संबंध	04
4)	वादाची क्षेत्रे	06
5)	प्रश्न व करार	09
6)	निष्कर्ष	15
7)	संदर्भसूची	16

प्रस्तावना

1947 साली भारत आणि पाकिस्तान ही दोन स्वतंत्र राष्ट्रे निर्माण झाली, त्या वेळी बंगालचे विभाजन होऊन जो पूर्व भाग पाकिस्तानला मिळाला, त्याला पूर्व पाकिस्तान असे संबोधले जाई. 16 डिसेंबर 1971 रोजी पूर्व पाकिस्तान हा प्रदेश पाकिस्तानच्या वर्चस्वापासून मुक्त झाला. त्यानूनच 'बांगला देश' हे नवे स्वतंत्र राष्ट्र स्थापन झाले.

बांगला देशाच्या तिन्ही बाजूंनी मेघालय, आसाम आणि त्रिपुरा ही भारताची घटकराज्ये आहेत. दक्षिण - पूर्वेला ब्रह्मदेश आहे. बांगला देशाचे क्षेत्रफळ 1,48,393 चौरस किलोमीटर असून लोकसंख्या 16 कोटी आहे. बांगलादेशात हिंदू, इस्लाम, बौद्ध, मसई धर्माचे लोक आहेत. ढाका ही बांगला देशाची राजधानी आहे. बांगला देशात बहुपक्षपद्धती असून तेथे संसदीय लोकशाही शासनपद्धती आहे. जगातील सर्वात मोठा जूट - उत्पादक देश म्हणून बांगलादेश प्रसिद्ध आहे.

इतिहास

आधुनिक काळातील भारत आणि बांगलादेशाच्या प्रजासत्ताकांमधील दुवे सभ्यता , सांस्कृतिक , सामाजिक आणि आर्थिक आहेत . दोन्ही देशांना एकत्र आणणारे बरेच काही आहे - सामायिक इतिहास आणि बांगला प्रदेशातून उद्भवलेल्या समान वारसा , भाषिक आणि सांस्कृतिक संबंध , संगीत , साहित्य आणि कला यांची आवड .

वसाहती काळात दोन्ही देश ब्रिटिश राजवटीत होते . रवींद्रनाथ टागोर , औपनिवेशिक भारतातील बांगाली बहुपयोगी यांनी अनुक्रमे 1905 आणि 1911 मध्ये आजचे बांगलादेश आणि भारत या दोन्ही देशांचे राष्ट्रगीत तयार केले . 1947 मध्ये ब्रिटिश भारताच्या फाळणीदरम्यान , बांगला प्रदेशाची हार्मिक आधारावर विभाजन करण्यात आले , आणि पूर्व बांगला पाकिस्तानच्या अधिपत्याखाली आणि पश्चिम बांगला भारताच्या अधिपत्याखाली हस्तांतरित करण्यात आला . वन युनिट योजनेच्या अंमलबजावणीदरम्यान पूर्व बांगलाचे नंतर पूर्व पाकिस्तान असे नामकरण करण्यात आले , त्यानंतर 1971 मध्ये बांगलादेश मुक्त युद्ध झाले ज्याचा परिणाम पाकिस्तानापासून स्वातंत्र्य झाला . भारतीय प्रजासत्ताक युद्धादरम्यान एक मजबूत सहयोगी होता , ज्यामुळे 1971 चे भारत - पाकिस्तान युद्ध झाले .

तथापि, 1970 च्या दशकाच्या मध्यापासून, संबंध बिघडले. कारण बांगलादेशने मुस्लिम राष्ट्रांशी जवळचे संबंध विकसित केले, इस्लामिक कॉन्फरन्सच्या संघटनेत भाग घेतला आणि देशाच्या वार्षिक आर्थिक मुळावर इस्लामिक आस्मितेवर भर दिला.

1980 च्या दशकात दोन्ही देशांनी शीत-युद्धाच्या विविध आघाड्या विकसित केल्या, ज्यामुळे द्विपक्षीय संबंध आणखी थंड झाले. दक्षिण आशियामध्ये आर्थिक उदारिकरण सुरू झाल्यानंतर, त्यांनी अधिक द्विपक्षीय प्रतिबद्धता आणि व्यापार तयार केला. ऐतिहासिक गंगा पाणी वाटप करार 1996 मध्ये संपन्न झाला. भारत आणि बांगलादेश हे दहशतवादाचा सामना करण्यासाठी जवळचे होशनात्मक भागीदार आहेत. ते दक्षिण आशियातील सर्वात मोठे व्यापारी भागीदार देखील आहेत.

भारत - बांग्लादेश संबंध

भारत - बांग्लादेश संबंध हे पीपल्स रिपब्लिक ऑफ बांग्लादेश आणि भारतीय प्रजासत्ताक यांच्यातील द्विपक्षीय संबंध आहेत, जे दोन्ही दक्षिण आशियाई शेजारी आहेत. 1971 मध्ये भारताने स्वतंत्र बांग्लादेश (ज्याला पूर्वी पूर्व पाकिस्तान म्हणून ओळखले जात असे) मान्यता दिल्याने दोन्ही देशांमधील राजनैतिक संबंध औपचारिकपणे सुरु झाले. 6 डिसेंबर रोजी, बांग्लादेश आणि भारताने बांग्लादेशाला मान्यता दिल्याबद्दल आणि दोन्ही देशांमधील सतत मैत्रीचे स्मरण म्हणून फ्रेंडशिप डे साजरा केला.

काही वाद अद्यापही सुटलेले नसले तरी दोन्ही देशांमधील संबंध मैत्रीपूर्ण आहेत. 6 जून 2015 रोजी ऐतिहासिक जमीन सीमा करारावर स्वाक्षरी करण्यात आली ज्याने अनेक दशके जुने सीमा विवाद मिटवले, तर सीमापार नद्यांच्या पाण्याच्या वाटाघाटीबाबत अद्याप वाटाघाटी सुरु आहेत. अलिकडच्या वर्षांत, बांग्लादेशाने बांग्लादेशी राजकारणात भारताचा हस्तक्षेप, भारतीय वीएसएफकडून बांग्लादेशींची हत्या, नागरिकत्व दुरुस्ती कायदा, हिंदुत्वाचा उदय यासारख्या भारत सरकारच्या कथित मुस्लिमविरोधी आणि बांग्लादेशविरोधी कारवायांमुळे आपल्या नागरिकांमध्ये भारतविरोधी भावना वाढत असल्याचे दिसून आले आहे.

बांग्लादेश आणि भारत हे सार्क, बिमस्टेक, आयओआरए आणि कॉमनवेल्थचे सामाईक सदस्य आहेत. दोन्ही देशांमध्ये अनेक सांस्कृतिक संबंध

आहेत. विशेषतः बांगलादेश आणि पूर्व भारतीय राज्य पश्चिम बंगाल बांगाली भाषिक आहेत. 1971 मध्ये, पूर्व पाकिस्तान आणि पश्चिम पाकिस्तानमध्ये बांगलादेश मुक्ती युद्ध सुरु झाले ; भारताने डिसेंबर 1971 मध्ये पूर्व पाकिस्तानच्या समर्थनार्थ हस्तक्षेप केला आणि बांगलादेश देश म्हणून पाकिस्तानपासून स्वातंत्र्य मिळवण्यास मदत केली.

बांगलादेश सरकार भारताच्या आर्थिक सहाय्याने तीन महत्त्वपूर्ण पायाभूत सुविधा प्रकल्प सुरु करणार आहे. या प्रकल्पांमध्ये इतर महत्त्वपूर्ण धडामोडींमध्ये पावर प्लांट आणि रेल्वे लिंक समाविष्ट आहेत.

भारत - बांग्लादेश

वादाची क्षेत्रे

1. हुगळी नदीतील पाणी पुरवठा वाढवण्यासाठी भारताने फराकळा बॅरेजचे बांधकाम आणि ऑपरेशन हे वादाचे प्रमुख क्षेत्र आहे. बांग्लादेशाचा आग्रह आहे की त्याला कोरड्या हंगामान गंगेच्या पाण्याचा योग्य वाटा मिळत नाही आणि भारताने जास्त पाणी सोडल्यास पावसाळ्यात पूर येतो.
2. तीन विद्या कॉरिडॉर बांग्लादेशाला हस्तांतरित करण्याबाबतही वाद निर्माण झाले आहेत. बांग्लादेशाचा काही भाग भारताच्या पश्चिम बंगाल राज्याने वेढलेला आहे. 26 जून 1992 रोजी भारताने बांग्लादेशाला मुख्य भूभागाशी जोडण्यासाठी तीन विद्या जमीन भाड्याने दिली. अनिश्चित स्वतंत्रपणाच्या लीजबाबत वाद झाला. 2011 मध्ये भारत आणि बांग्लादेश यांच्यातील परस्पर कराराद्वारे हा वाद सोडवण्यात आला होता.
3. बंगा सेना आणि हरकत - उल - जिहाद - अल - इस्लामी सारख्या दोन्ही देशांतील संघटनांद्वारे दहशतवादी कारवाया केल्या जातात. अलीकडेच भारत आणि बांग्लादेशाने दहशतवादाशी लढण्यासाठी संयुक्तपणे सहमती दर्शवली होती.

4. बांग्लादेशने भारताच्या भूपरिवेष्टित ईशान्य प्रदेशांना भारताची पारगमन सुविधा सातत्याने नाकारली आहे. जरी भारताच्या या ईशान्येकडील प्रदेशाशी एक अरुंद जमिनीचा दुवा असला तरी, जो सिलीगुडी कॉरिडोर किंवा "इंडियाज चिकन नेक" म्हणून प्रसिद्ध आहे, 27 किलोमीटर (17 मैल) पेक्षा कमी रुंद आहे, परंतु या दरम्यानचा एकमेव पूल शाहिला. भारताच्या ईशान्य भाग आणि देशाच्या उर्वरित भाग.

5. भारताने अनेक बांग्लादेशी स्थलांतर. सीमा आव्हान आहे आणि स्थलांतरित बेकायदेशिरपणे पार करण्यास सक्षम आहेत, जरी काहीवेळा केवळ सीमा सुरक्षा कर्मचाऱ्यांना आर्थिक किंवा इतर प्रोत्साहनांच्या बदल्यात. बांग्लादेशी आर्थिकाऱ्यांनी भारताने राहणाऱ्या बांग्लादेशींचे आस्तित्व नाकारले आहे. आणि सापडलेल्या बेकायदेशिर स्थलांतरितांची तस्करी झाल्याचे वृणन केले आहे. यात गुंतलेल्यांसाठी बरेच परिणाम होताना, कारण ते अयोग्य व्यवसायात सामील झाल्याबद्दल कर्नाकित आहेत. हे प्रत्यक्षत घडले आहे की नाही. सीमापार स्थलांतरितांना देखील HIV / AIDS संसर्गाचा धोका जास्त असतो.

6. भारतीय सीमा रक्षकांकडून बांग्लादेशी लोकांची सतत सीमेवर हत्या, बेकायदेशीर स्थलांतरितांना मदत करणे, अशस्त्र दरोडेखोरांना मदत करणे, बेनावट पैसे हरनांतरित करणे आणि भारतीय बांग्लादेशी लोकांद्वारे बेकायदेशीर अंमली पदार्थांचा व्यापार या बांग्लादेश आणि भारत यांच्यातील प्रमुख समस्या आहेत.

7. बांग्लादेश आणि भारत या दोन्ही देशांनी या समस्येवर नोडगा काढण्यापूर्वी बांगलाच्या उपसागरातील एकाच समुद्रान्या पाण्यावर हक्क सांगितला.

8. भारताने माजी पंतप्रधान डॉ. मनमोहन सिंग यांनी एका अनौपचारिक पत्रकार बैठकीत चुकून 25% बांग्लादेशी भारतविरोधी असल्याचा उल्लेख केल्यावर त्यांच्या नात्यात किरकोळ गडबड झाली.

भारत - बांग्लादेश :

प्रश्न व करार

गंगा पाणी वाटप करार -

1996 मध्ये बांग्लादेशाचे पंतप्रधान शेख हसिना आणि भारताचे पंतप्रधान देवेगौडा यांच्यात गंगापाणी वाटपाचा करार झाला. पाणी वाटपाच्या करारामुळे पाण्याचे नियोजन, वाटप, जलमार्गाने मालवाहतूक, गॅस पाईपलाईन असे प्रश्न काही प्रमाणाने सुटले गेले. तसेच 'ठुलका' या दहशतवादी संघटनेवर बंदी घालणे, त्यांचे लष्करी तळ नष्ट करणे शक्य झाले.

चकमा : बांग्लादेश करार -

बांग्लादेशातील सुमारे 50 हजार चकमा निर्वासित आसामात छुसखोरी करून त्रिपुरात शहात होते. त्यामुळे आसामी नागरिक व चकमा निर्वासित यांच्यात नेहमी संघर्ष होत होते. त्यातून असंतोष, अस्थिर निर्माण होत असत. तेव्हा चकमा निर्वासितांचा प्रश्न ओडविण्यासाठी आणि त्यांना बांग्लादेशात परत पाठवून देण्यासाठी 9 मार्च, 1997 रोजी भारत - बांग्लादेश यांच्यात करार करण्यात आला.

दिल्ली - लाहोर : बससेवा

१९९९ मध्ये दिल्ली - लाहोर बससेवा सुरु झाली. त्याचवर्षी कोलकाता - ढाका बससेवा सुरु झाली. २००१ साली कोलकाता - ढाका ही रेल्वे सेवा आणि आगरताळा - ढाका बससेवा सुरु करण्यात आली. त्यामुळे भारत - बांगलादेश यांचे मैत्रीसंबंध वाढले गेले.

हिंदूंची मानसता परत देण्याचा निर्णय -

२००० मध्ये अवामी लीगच्या शेख हासिना यांनी वेस्टेड प्रॉपर्टी अॅक्ट मध्ये दुरुस्ती करून हिंदूंना त्यांची मानसता परत देण्याचा निर्णय घेतला.

बांगलादेशीयांच्या घुसखोरीचा प्रश्न -

आसामातील घुसखोरीने गंभीर स्वरूप धारण केल्यामुळे भारताला ही एक डोकेदुखीची समस्या झाली आहे. बांगलादेशातील भूमिहीन, गरीब, बेकार लोक आसाममध्ये घुसखोरी करू लागले. त्यामुळे आसामात घुसखोरांची संख्या वाढू लागली. भविष्यात आसामची स्वतंत्र राज्याची मागणी करवयाची अशी त्यांची डावपेचाची वाटचाल चालू आहे. संपूर्ण भारतात बांगलादेशी घुसखोरांची संख्या दोन कोटींच्या आसपास आहे. बांगलादेशातील आवात्रिक निवडणुकांवर या बांगलादेशी घुसखोरांचा प्रभाव वाढलेला आहे. तत्कालीन

आसामचे राज्यपाल ले. ज. एस. के. सिन्हा यांनी बांगलादेशीयांच्या आसामातील घुसखोरीचा प्रश्न गांभीर्याने सोडविण्याचे आवाहन केले आहे. 'बृहत् बांगलादेश' अस्तित्वात येण्यापूर्वी आणि बांगलादेशीय मुस्लिमांची संख्या अधिक होण्यापूर्वी भारत सरकारने कठोर उपाय घेऊन पाहिजेत, असे त्यांनी सूचविले होते.

भारतीय जवानांची हत्या -

२००१ च्या एप्रिल महिन्यात १६ तारखेला भारताच्या सीमा सुरक्षा दलावर पडले बांगलादेश रायफलसू या तुकडीने अन्यायक हल्ला केला, त्यामध्ये १६ भारतीय जवानांची हत्या झाली. त्यानंतर १८ एप्रिल, २००१ रोजी बांगलादेशच्या रायफलसू आणि लाष्कर यांनी पुन्हा एकदा हल्ला केला. हे दोन्ही हल्ले पूर्वनिर्धारित होते. 'ऑपरेशन सीमांत' या नावाने बांगलादेशाने ही मोहिम हाती घेऊन भारतीय जवानांवर आक्रमण केले होते.

भारत आणि बांगला यांच्या दरम्यान १५५ एकर भूप्रदेश वादग्रस्त आहे. या वादग्रस्त प्रदेशांपैकी १२५ एकर भारताचा भूप्रदेश असून बाकीचा प्रदेश बांगलादेशाचा आहे. परंतु बांगलादेश रायफलसूचे मेजर जनरल फझलर रेहमान यांनी 'आव्हि आमचा भूप्रदेश जिंकून घेण्यात यशस्वी झालो आहोत' असे या हल्ल्याचे समर्थन केले आहे. या हल्ल्याच्या बाबतीत भारताने सौम्य आणि शांततेच्या मार्गाने प्रतिकार केला, त्यामुळे

या दोन्ही देशांनी परस्परांवर आक्रमण न करता सामोपचाराने या वादग्रस्त भूप्रदेशाच्या प्रश्न सोडविला.

सार्वत्रिक निवडणूक (2001)

1 ऑक्टोबर, 2001 रोजी बांगलादेशातील संसदेची सार्वत्रिक निवडणूक झाली. या निवडणुकीत बेगम खलिदा झिया यांच्या 'बांगलादेश नॅशनल पार्टी' आघाडीला 201 जागा मिळाल्या. हरिना वजिद यांच्या अवामी लीग पक्षाच्या आघाडीला 62 जागा मिळाल्या. स्पष्ट बहुमत मिळाल्यामुळे बेगम खलिदा झिया बांगलादेशाच्या पंतप्रधान झाल्या. सन 2001 ते 2006 अशी सहा वर्षे खलिदा झिया यांची सत्ता होती. या काळात बांगलादेशाशी भारताचे संबंध फारसे चांगले नव्हते. कारण बांगलादेशाच्या श्रीमंचा वापर हुल्फा संघटना, इस्लामिक दहशतवादी संघटना आरताविरोधी कारवाया करण्यासाठी करीत होत्या.

भारताने बांगलादेशाशी आर्थिक व्यापारी संबंध वाढविण्यासाठी बांगलादेशाशी महत्त्वपूर्ण करार केले. 'भारत - बांगलादेश लँड बॉर्डर अग्रीमेंट' आणि 'तिस्ता नदी पाणी वाटपाचा करार' असे दोन करार झाले. त्यामध्ये असे ठरले की, भारताने जे 166 भूखंड बांगलादेशाच्या हद्दीत आहेत ते भूखंड भारताच्या स्वाधीन करावयाचे आणि भारताने आपल्या हद्दीतील बांगलादेशाच्या मालकीचे भूखंड त्यांच्या स्वाधीन करावयाचे. त्यामुळे दोन्ही देशांच्या सीमा सुरळीत होतील आणि त्यांचा विकास करणे

सुलभ होईल. ही भूखंडांची अदलाबदल करताना दोन्ही देशांतील सहा हजार एकर जमिनीची अदलाबदल करण्यात येईल. बांगलादेशाने 2013 मध्ये झालेल्या निवडणुकीत पंतप्रधान शेख हसिना यांनी ह्या मुद्द्या प्रतिष्ठेचा मानला होता. 2015 साली भारताचे पंतप्रधान नरेंद्र मोदी आणि बांगलादेशाच्या पंतप्रधान शेख हसिना यांच्यात बांगलादेश - भारत शिमा करारावर सह्या झाल्या. या कराराची अंमलबजावणी 2015 ते 2019 या काळात झाली.

तिस्ता नदी पाणी वाटप करार (2011)

तिस्ता नदी सिक्कीममध्ये उगम पावून ती दार्जिलिंग, जलपायगुडी, कुछबिहारमधून बांगलादेशात येते. या नदीचा वापर बांगलादेशात सिंचनासाठी आणि पिण्याच्या पाण्यासाठी केला जातो. पुढे ही नदी भारतात येते. या दोन्ही देशांत पाणी वाटपा-संबंधी करार होणे आवश्यक होते. भारत आणि बांगलादेश यांनी तिस्ता नदीचे पाणी किती प्रमाणाने वापरावयाचे यासंबंधी करार करण्याचे ठरविले होते. परंतु या कराराला भारतातील बंगालच्या तटभूत काँग्रेसच्या नेत्या ममता बॅनर्जी यांनी त्यास विरोध केला. भारत आणि बांगलादेश या दोन्ही देशांच्या हिताच्या दृष्टीने तिस्ता नदी पाणी वाटप करार होणे नितांत गरजेचे आहे.

2013 साली भारत - बांगलादेश विसा करार आणि गुन्हेगारांच्या हस्तांतरणाचा करार असे दोन करार झाले. या करारांमुळे व्यापार, पर्यटन आणि उद्योगधंद्याला दोन्ही देशांत चालना मिळाली. तसेच भारताच्या ईशान्य भागामध्ये शांतता, सुल्यवस्था व सुरक्षा प्रस्थापित करण्यास मदत झालेली आहे. पंतप्रधान नरेंद्र मोदी भारत - बांगलादेश शांततेसाठी नेहमीच आव्हानी व उत्साही आहेत. त्यांनी दि. 26 आणि 27 मार्च, 2021 रोजी बांगलादेशा दौरा केला. मोदी यांनी बांगलादेशाच्या पंतप्रधान शेख हसिना यांच्याशी प्रत्यक्ष चर्चा करून दोन्ही देशांमध्ये पान्च द्विपक्षीय करार केले.

निष्कर्ष

- ① भारत व बांग्लादेशमधील संबंध सुरुवातीला सलोख्याचे असे नव्हते.
- ② भारत व बांग्लादेश यांमध्ये पाणी वाटप प्रश्न, सीमावाद प्रश्न असे अनेक प्रश्न होते पण ते करारद्वारे सोडवण्यात आले.
- ③ बांग्लादेशाला स्वातंत्र्य मिळवून देण्यासाठी भारताने मदत केल्यामुळे बांग्लादेशही भारताशी सहकार्याची भूमिका बळून आहे.
- ④ भारत व बांग्लादेश यांच्यात नंतरच्या काळात अनेक भेटी, राजकीय दौरा घडून आले. अनेक करार झाले त्यामुळे संबंध सुधारले गेले.
- ⑤ आताच्या काळात बांग्लादेश व भारत यांचे संबंध चांगले असून ते अधिक दृढ करण्याकडे दोन्ही देशांचा कल आहे.

संदर्भसूची

डॉ. बी. एन. फाडिया : 'आंतरराष्ट्रीय राजनीती' (2008)

प्राचार्य कदम य. ना. : 'विशाल्या शतकातील जगाच्या कतिहास' (2003)

पाटील बी. बी. : 'आंतरराष्ट्रीय राजकारण' (2015) फडके प्रकाशन, कोल्हापूर

डॉ. रायपूरकर वसंत : 'आंतरराष्ट्रीय संबंध' (1978)

डॉ. तोडकर बी. डी. : 'भारत आणि जग, आंतरराष्ट्रीय संबंध' (2010)

डॉ. जेनेंद्र देवळाणकर : 'भारत आणि जग, भारताचे परराष्ट्र धोरण आणि सुरक्षा संबंध' (2014)

प्राचार्य य. ना. कदम, डॉ. अरुण भोसले : 'चालू राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय घडामोडी' (2017)

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर संलग्नित
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय,
प्रेठवडगाव ता .हातकणंगले, जि . कोल्हापूर

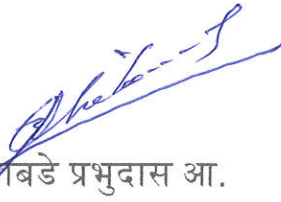
राज्यशास्त्र विभाग

प्रमाणपत्र

बी. ए. भाग तीन राज्यशास्त्र विद्यार्थ्यांनी

भारत आणि वांगलदेश संबंध या विषयावरील लघु शोध प्रकल्प
२०२३-२४ या शैक्षणिक वर्षातील शिवाजी विद्यापीठाच्या राज्यशास्त्र विषयाच्या बी.ए.
पदवी करिता अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

बी.ए. भाग तीन राज्यशास्त्र विद्यार्थ्यांनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली हा लघुशोध
प्रकल्प स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून, तो आमच्या माहितीप्रमाणे तो कोणत्याही
महाविद्यालयातील अथवा विद्यापीठातील अन्य कोणत्याही पदवीसाठी तयार केलेला नाही.

प्रा. खाबडे प्रभुदास आ.

(अधिव्याख्याता, राज्यशास्त्र विभाग)

प्रा. निकम अधिकराव हि.

Head
(विभाग प्रमुख, राज्यशास्त्र विभाग)
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

Shri Vijaysinha Yadav college, Peth Vadgaon

Department of Sociology.

Academic Year -2023-2024

CERTIFICATE

This is to certify that Department of Sociology Conducted project work in 05 Course on various topics during the academic year 2023-2024 at B.A.-III Semester VI, 13 students completed and submitted successfully their projects work to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

A handwritten signature in blue ink, likely of the Head of Department.

Head,
Department of Sociology
V. Y. College, Peth- Vadgaon, Kolhapur

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

SHRI VIJAYSINHA YADAV ARTS AND SCIENCE COLLEGE, PETHVADGAON

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY YEAR 2023-24

B.A. - III, Semester-VI

REPORT OF STUDENTS RESEARCH PROJECTS

Sr. No.	Title al of the Projects	Name of the Students	Roll No.	Status
01	“भारतीय आम्र संबंधाचे बदलते स्वरूप : एकटी सामाजिक संस्था, कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास” “Changing Nature of Kinship in Indian Society: A Special Study of YEKATI [NGO], Kolhapur”	Khade Mayuri Shivaji Patil Adity Deepak Avaghade Avikant Shivaji	557 598 553	Competed
02	‘अवनी, (सामाजिक संस्था) कोल्हापूर: काही निरीक्षणे’ “Some Observation of AVANI [NGO], Kolhapur”	Koli Samiksha Sanjay Pol Ashish Babasaheb Chavan Aniket Appaso	559 561 556	Competed
03	“ग्रामीण विवाहाची संरचना आणि परिवर्तन: हातकणंगले [जिल्हा-कोल्हापूर] तालुक्यातील काही निरीक्षणे” “Structure and Changes in Rural Marriage: Some Observations in Hatkanangale Taluka of Kolhapur District”	Todkar Madhavi Bhimrao Jadhav Prajakta Baban Patil Sanket Shajirao	565 555 600	Competed
04	गोसावी [भटकी जमात] : समाज शास्त्रीय अभ्यास “GOSAWI [Nomadically Tribes]: A Sociological Study”	Sutar Sanika Shivaji Jadhav Pravin Chandrakant Borudkar Vishwajit Prabhakar	563 597 554	Competed
05	“अवजड वाहन चालकांच्या कुटुंबातील समस्यांचा समाजशास्त्रीय अभ्यास: राजीव गांधी नगर, शिंदे फाटा, कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास” “The sociological study of families of Heavy Vehicles Drivers: Special Reference to Rajiv Gandhi Nagar, Shiye Phata, Kolhapur”	Rayacurkar Vaishanavi Bhimarao Patil Sakshi Jitendra Sutar Harshwardhan Vishnu	560 562 564	Competed

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

Head,
Department of Sociology
V. Y. College, Peth- Vadgaon, Kolhapur

SHRI VIJAYSINHA YADAV ARTS AND SCIENCE COLLEGE, PETHVADGAON

DEPARTMENT OF SOCIOLOGY YEAR 2021-22

B.A.-III [Sociology]

REPORT OF STUDENTS RESEARCH PROJECTS

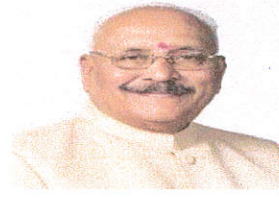
Special project Under the College Research Activity

Sr. No.	Title al of the Projects	Name of the Students	Roll No.	Status
01	1) Some Observation of Nomedical Tribes- Communities Travel from Pethvadgaon Area भटकंती जमाती -समुदाय : पेठवडगाव परिसरातील काही निरीक्षणे	Vaishnavi Khade Darshana Koli Namrata Patil Apeksha Patil Manasi Shinde	399 396 397 398 362	Completed

Head,
Department of Sociology
V. Y. College, Peth- Vadgaon, Kolhapur

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, संचालित

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव

समाजशास्त्र विभाग

“भारतीय आप्त संबंधाचे बदलते स्वरूप : एकटी सामाजिक
संस्था, कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास ”

“Changing Nature of Kinship in Indian Society: A Special Study
of YEKATI [NGO], Kolhapur ”

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर, समाज शास्त्र विषयाच्या अंतिम परीक्षेचा भाग
म्हणून लघु शोध प्रकल्प

संशोधक विद्यार्थी

बी. ए. तृतीय वर्ष [समाजशास्त्र]

मार्गदर्शक

+ डॉ. चव्हाण अशोक शामराव

+ डॉ. निसर्गध प्रभाकर रामराव

सन-२०२३-२०२४

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर सलग्नीत,
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव

समाजशास्त्र विभाग

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, बी. ए.-III समाजशास्त्र विषयाच्या “भारतीय आप्त संबंधाचे बदलते स्वरूप : एकटी सामाजिक संस्था, कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास ” “Changing Nature of Kinship in Indian Society: A Special Study of YEKATI [NGO], Kolhapur ” या विषयावरील लघु शोध प्रकल्प सन- 2023-24 या शैक्षणिक वर्षातील संसोधन समिती, श्री विजयसिंह यादव कॉलेज, पेठवडगाव च्या विद्यार्थी संसोधन प्रकल्पा चा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

बी.ए. तृतीय समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली हा लघु शोध प्रकल्प स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून तो आमच्या माहिती प्रमाणे तो कोणत्याही महाविद्यालयातील/ विद्यापीठातील अन्य कोणत्याही पदवी साठी सादर केलेला नाही.

डॉ. निसर्गध प्रभाकर रा.
(सहयोगी प्राध्यापक, समाजशास्त्र विभाग)

डॉ. चव्हाण अशोक शा.
(विभाग प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग)
Department of Sociology
V. Y. College, Peth Vadgaon, Kolhapur

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

**“भारतीय आप्त संबंधाचे बदलते स्वरूप : एकटी सामाजिक संस्था,
कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास ”**

**“Changing Nature of Kinship in Indian Society: A Special
Study of YEKATI [NGO], Kolhapur”**

अ.क्र.	प्रकरण	पान क्रमांक
०१)	प्रास्ताविक	1-3
०२)	अभ्यास पद्धती	4-6
०३)	इरावती कर्वे यांचा आप्तसंबंध विषयक सिद्धांत	7-8
०४)	‘एकटी’- सामाजिक संस्था, कोल्हापूर मध्ये राहत असलेल्या महिलांचे आप्त संबंधाचे विवेचन	9-11
०५)	‘एकटी’- सामाजिक संस्था, कोल्हापूर: अनाथ महिलांसाठी योगदान	12-13
०६)	निष्कर्ष व सूचना	14-15
०७)	परिशिष्टे	16

शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, संचालित

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव

समाजशास्त्र विभाग

“अवनी, (सामाजिक संस्था) कोल्हापूर: काही निरीक्षणे”

“SOME OBSERVATION OF AVANI [NGO], KOLHAPUR”

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर, समाज शास्त्र विषयाच्या अंतिम परीक्षेचा भाग म्हणून
लघु शोध प्रकल्प

संशोधक विद्यार्थी

बी. ए. तृतीय वर्ष [समाजशास्त्र]

मार्गदर्शक

+ डॉ. चव्हाण अशोक शामराव

+ डॉ. निसर्गध प्रभाकर रामराव

सन-२०२३-२०२४

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर सलग्नीत,
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव
समाजशास्त्र विभाग

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, [बी. ए.-III] समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी 'अवनी, (सामाजिक संस्था) कोल्हापूर: काही निरीक्षणे' ["Some Observation of AVANI [NGO], Kolhapur"] या विषयावरील लघु शोध प्रकल्प सन- २०२३-२०२४ या शैक्षणिक वर्षातील शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर, समाज शास्त्र विषयाच्या अंतिम परीक्षेचा भाग म्हणून लघु शोध प्रकल्प प्रकल्पा चा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

बी.ए. तृतीय समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली हा लघु शोध प्रकल्प स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून तो आमच्या माहिती प्रमाणे तो कोणत्याही महाविद्यालयातील/ विद्यापीठातील अन्य कोणत्याही पदवी साठी सादर केलेला नाही.

डॉ.निसर्गध प्रभाकर रा.

(सहा. प्राध्यापक समाजशास्त्र विभाग)

Head,
Department of Sociology
V. Y. College, Peth- Vadgaon, Kolhapur

डॉ.चव्हाण अशोक शा.

(विभाग प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग)

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

“अवनी, (सामाजिक संस्था) कोल्हापूर: काही निरीक्षणे”

“SOME OBSERVATION OF AVANI [NGO], KOLHAPUR”

अ.क्र.	प्रकरण	पान क्रमांक
०१)	प्रास्ताविक	1-2
०२)	अभ्यास पद्धती	3-5
०३)	निरीक्षण: सामाजिक तथ्य संकलनाची महत्त्वपूर्ण प्रक्रिया	6-12
०४)	गैर सामाजिक संस्थाचा परिचय	13-15
०५)	अवनी -इतिहास व उपक्रम	16-18
०६)	अवनी :प्रभाव व मूल्यमापन	19-21
०७)	निष्कर्ष व सूचना	22-23
०८)	परिशिष्टे	24

शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, संचालित
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव
समाजशास्त्र विभाग

“ग्रामीण विवाहाची संरचना आणि परिवर्तने: हातकणंगले [जिल्हा-
कोल्हापूर] तालुक्यातील काही निरीक्षणे”

“Structure and Changes in Rural Marriage: Some
Observations in Hatkanangale Taluka of Kolhapur District”

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर, समाज शास्त्र विषयाच्या अंतिम परीक्षेचा भाग म्हणून
लघु शोध प्रकल्प

संशोधक विद्यार्थी

बी. ए. तृतीय वर्ष [समाजशास्त्र]

मार्गदर्शक

✚ डॉ. चव्हाण अशोक शामराव

✚ डॉ. निसर्गध प्रभाकर रामराव

सन-२०२३-२०२

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर सलगनीत,
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव
समाजशास्त्र विभाग

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, बी. ए. तृतीय, समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी “ग्रामीण विवाहाची संरचना आणि परिवर्तने: हातकणंगले [जिल्हा-कोल्हापूर] तालुक्यातील काही निरीक्षणे” “Structure and Changes in Rural Marriage: Some Observations in Hatkanangale Taluka of Kolhapur District” या विषयावरील लघु शोध प्रकल्प सन- 2023-2024 या शैक्षणिक वर्षातील संसोधन समिती, श्री विजयसिंह यादव कॉलेज, पेठवडगाव च्या विद्यार्थी संसोधन प्रकल्पा चा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

बी.ए. तृतीय समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली हा लघु शोध प्रकल्प स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून तो आमच्या माहिती प्रमाणे तो कोणत्याही महाविद्यालयातील/ विद्यापीठातील अन्य कोणत्याही पदवी साठी सादर केलेला नाही.

डॉ.निसर्गध प्रभाकर रा.

(सहयोगी प्राध्यापक समाजशास्त्र विभाग)

डॉ. विजयसिंह यादव

V. Y. College, Peth Vadgaon, Kolhapur
(विभाग प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग)

I/C Principal

Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

“ग्रामीण विवाहाची संरचना आणि परिवर्तने: हातकणंगले [जिल्हा-
कोल्हापूर] तालुक्यातील काही निरीक्षणे”

“Structure and Changes in Rural Marriage: Some
Observations in Hatkanangale Taluka of Kolhapur District”

अ.क्र.	प्रकरण	पान क्रमांक
०१)	प्रास्ताविक	1-2
०२)	अभ्यास पद्धती	3-4
०३)	भारतीय ग्रामीण विवाह :स्वरूप व परिवर्तन	5-9
०४)	हातकणंगले तालुक्यामधील काही विवाहाचे निरीक्षणे	10-16
०५)	विवाहाच्या संकारात्मक स्वरूपात परिवर्तन	17-18
०६)	निष्कर्ष व सूचना	19-20
०७)	परिशिष्टे	21

शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, संचालित

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव

समाजशास्त्र विभाग

“अवजड वाहन चालकांच्या कुटुंबातील समस्यांचा समाजशास्त्रीय अभ्यास: राजीव गांधी नगर, शिंदे फाटा, कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास”

“THE SOCIOLOGICAL STUDY OF FAMILIES OF HEAVY VEHICLES DRIVERS: SPECIAL REFERENCE TO RAJIV GANDHI NAGAR, SHINDE PHATA, KOLHAPUR”

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर, समाज शास्त्र विषयाच्या अंतिम परीक्षेचा भाग म्हणून
लघु शोध प्रकल्प

संशोधक विद्यार्थी

बी. ए. तृतीय वर्ष [समाजशास्त्र]

मार्गदर्शक

+ डॉ. चव्हाण अशोक शामराव

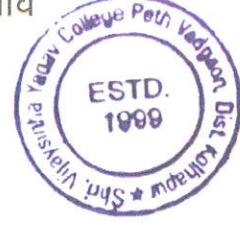
+ डॉ. निसर्गध प्रभाकर रामराव

सन-२०२३-२०२४

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर सलग्नीत,

श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव

समाजशास्त्र विभाग

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, बी. ए.- तृतीय वर्षे समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी "अवजड वाहन चालकांच्या कुटुंबातील समस्यांचा समाजशास्त्रीय अभ्यास: राजीव गांधी नगर, शिरे फाटा, कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास" "THE SOCIOLOGICAL STUDY OF FAMILIES OF HEAVY VEHICLES DRIVERS: SPECIAL REFERENCE TO RAJIV GANDHI NAGAR, SHIRE PHATA, KOLHAPUR" या विषयावरील लघु शोध प्रकल्प सन- २०२३-२०२४ या शैक्षणिक वर्षातील संसोधन समिती, श्री विजयसिंह यादव कॉलेज, पेठवडगाव च्या विद्यार्थी संसोधन प्रकल्पा चा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

बी.ए. तृतीय समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली हा लघु शोध प्रकल्प स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून तो आमच्या माहिती प्रमाणे तो कोणत्याही महाविद्यालयातील/ विद्यापीठातील अन्य कोणत्याही पदवी साठी सादर केलेला नाही.

डॉ. निसर्गध प्रभाकर रा.

(सहा. प्राध्यापक समाजशास्त्र विभाग)

डॉ. चव्हाण अशोक शा.

Head,
Department of Sociology,
V. Y. College, Peth-Vadgaon, Kolhapur
(विभाग प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग)

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

“अवजड वाहन चालकांच्या कुटुंबातील समस्यांचा समाजशास्त्रीय अभ्यास: राजीव गांधी नगर, शिंदे फाटा, कोल्हापूरचा विशेष अभ्यास”

**“THE SOCIOLOGICAL STUDY OF FAMILIES OF HEAVY VEHICLES DRIVERS:
SPECIAL REFERENCE TO RAJIV GANDHI NAGAR, SHINDE PHATA,
KOLHAPUR”**

अ.क्र.	प्रकरण	पान क्रमांक
०१)	प्रास्ताविक	1-2
०२)	अभ्यास पद्धती	3-4
०३)	नागरी वसाहतीचे स्वरूप आणि परिवर्तने	5-9
०४)	शहरातील कुटुंब, जात आणि वर्ग	10-16
०५)	नागरी वसाहतीच्या समस्या	17-21
०६)	राजीव गांधी नगर, शिंदे फाटा, कोल्हापूर येथील अवजड वाहन चालकांच्या कुटुंबातील समस्यांचा अभ्यास	22-29
०७)	निष्कर्ष व सूचना	30-31
०८)	परिशिष्टे	32

शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, संचालित
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव
समाजशास्त्र विभाग

गोसावी [भटकी जमात] : समाज शास्त्रीय अभ्यास
"GOSAWI [Nomadically Tribes]: A Sociological Study"

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर, समाज शास्त्र विषयाच्या अंतिम परीक्षेचा भाग म्हणून
लघु शोध प्रकल्प

संशोधक विद्यार्थी

बी. ए. तृतीय वर्ष [समाजशास्त्र]

मार्गदर्शक

✚ डॉ. चव्हाण अशोक शामराव

✚ डॉ. निसर्गध प्रभाकर रामराव

सन-२०२३-२०२४

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर सलग्नीत,
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव
समाजशास्त्र विभाग

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, बी. ए.-III. समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी गोसावी
[भटकी जमात] : समाज शास्त्रीय अभ्यास "GOSAWI [Nomadically Tribes]:
A Sociological Study" या विषयावरील लघु शोध प्रकल्प सन- २०२३-२०२४ या
शैक्षणिक वर्षातील संसोधन समिती, श्री विजयसिंह यादव कॉलेज, पेठवडगाव च्या विद्यार्थी
संसोधन प्रकल्पा चा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

बी.ए. तृतीय समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली हा लघु
शोध प्रकल्प स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून तो आमच्या माहिती प्रमाणे तो कोणत्याही
महाविद्यालयातील/ विद्यापीठातील अन्य कोणत्याही पदवी साठी सादर केलेला नाही.

डॉ. निसर्गध प्रभाकर रा.

(सहा. प्राध्यापक समाजशास्त्र विभाग)

डॉ. चव्हाण शोक शा.

Department of Sociology

(विभाग प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग)

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

गोसावी [भटकी जमात] : समाज शास्त्रीय अभ्यास

"GOSAWI [Nomadically Tribes]: A Sociological Study"

अ.क्र.	प्रकरण	पान क्रमांक
०१)	प्रास्ताविक	01-03
०२)	अभ्यास पद्धती	04-05
०३)	“डवरी गोसावी भटकी जातीची कौटुंबिक जीवन आणि परिवर्तन ”	06-8
०४)	“गोसावी समाजातील व्यक्तींच्या आर्थिक सामाजिक आणि शैक्षणिक समस्या आणि परिवर्तन ”	9-11
०५)	निष्कर्ष व सूचना	12-13
०६)	परिशिष्टे	14

शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, संचालित
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव

**Some Observation of Nomedical Tribes-
Communities Travel from Pethvadgaon Area**
भटकंती जमाती -समुदाय : पेठवडगाव परिसरातील
काही निरीक्षणे

महाविद्यालयीन संशोधन समितीच्या प्रकल्पाचा एक भाग म्हणून सादर

संशोधक विद्यार्थी

बी. ए. तृतीय वर्ष [समाजशास्त्र]

मार्गदर्शक

डॉ. चव्हाण अशोक शामराव

डॉ. निसर्गध प्रभाकर रामराव

सन-२०२३-२०२४

शिवाजी विद्यापीठ, कोल्हापूर सलग्नीत,
श्री विजयसिंह यादव महाविद्यालय, पेठवडगाव
समाजशास्त्र विभाग

प्रमाणपत्र

प्रमाणित करण्यात येते कि, बी. ए.-III. समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी
“Some Observation of Nomedical Tribes- Communities Travel from
Pethvadgaon Area” “भटकंती जमाती -समुदाय : पेठवडगाव परिसरातील
काही निरीक्षणे” या विषयावरील लघु शोध प्रकल्प सन- २०२३=२०२४ या शैक्षणिक
वर्षातील संसोधन समिती, श्री विजयसिंह यादव कॉलेज, पेठवडगाव च्या विद्यार्थी
संसोधन प्रकल्पा चा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

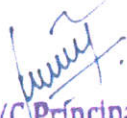
बी.ए. तृतीय समाजशास्त्र विषयाच्या विद्यार्थ्यांनी आमच्या मार्गदर्शनाखाली हा
लघु शोध प्रकल्प स्वतंत्ररित्या लिहिलेला असून तो आमच्या माहिती प्रमाणे तो
कोणत्याही महाविद्यालयातील/ विद्यापीठातील अन्य कोणत्याही पदवी साठी सादर
केलेला नाही.

डॉ.निसर्गध प्रभाकर रा.

(सहा. प्राध्यापक समाजशास्त्र विभाग)

Head,
Department of Sociology
V. Y. College, Peth Vadgaon, Kolhapur

(विभाग प्रमुख, समाजशास्त्र विभाग)

I/C Principal
Shri Vijaysinha Yadav College,
Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
Dist. Kolhapur.

**“Some Observation of Nomedical Tribes- Communities
Travel from Pethvadgaon Area”**

“भटकंती जमाती -समुदाय : पेंठवडगाव परिसरातील काही निरीक्षणे”

अ.क्र.	प्रकरण	पान क्रमांक
०१)	प्रास्ताविक	01-03
०२)	अभ्यास पद्धती	04-05
०३)	“पेंठवडगाव परिसरात भटकंती करणाऱ्या समुदायाच्या भटकंतीची समाजशास्त्रीय कारण मीमांसा ”	06-8
०४)	“पेंठवडगाव परिसरात भटकंती करणाऱ्या समुदायाच्या भटकंतीच्या परिणामाची समाजशास्त्रीय मीमांसा ”	9-11
०५)	निष्कर्ष व सूचना	12-13
०६)	परिशिष्टे	14

Shri.Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon

Department of Economics

Group Project: 2023-24

Teacher Name: Dr.A.V.Jadhav, Dr.R.H.Karande

Class: B.A.III

Group No.	Students Name	पेपर नं	Project Title
1.	MANE VRUSHALI RAVSAHEB	पेपर नं. 12	पूर्ण स्पर्धा: किंमत निश्चिती
	SALOKHE SANIKA PRAKASH	पेपर नं.13	नियोजनाचे प्रकार
	MANE PRATIBHA PARSHURAM	पेपर नं. 14	व्यापारतोल आणि व्यवहारतोल महत्त्व: असमतोलाची कारणे व दुरुस्त करण्याचे उपाय
	PATIL NEHA VILAS	पेपर नं. 15	नमुना निवड
	KARUNA BABASO CHOUGULE		
	PATIL VARSHA RAMESH	पेपर नं. 16	मार्शल यांचे आर्थिक विचार
2.	BENDARE SWANAND UMESH	पेपर नं. 12	मकेदारी: किंमत निश्चिती
	BHOSALE OMKAR VISHWAS	पेपर नं. 13	उत्पादन तंत्राची निवड
	CHINGALE NAVNEET NILESH	पेपर नं.14	भारताच्या विदेशी व्यापाराचे आकारमान रचना व दिशा
	PATIL GANESH ASHOK	पेपर नं. 15	आधार सामग्री प्रक्रिया व मांडणी
	KAMBLE SUMIT UTTAM	पेपर नं. 16	डॉ.बाबासाहेब आंबेडकर यांचे आर्थिक विचार

Head,
Department of Economics
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE,

PETH VADGAON

DEPARTMENT OF ECONOMICS

Activities Year: 2023-2024

CERTIFICATE

This is to certify that Department of **Economics** Conducted Project Works in Five courses on various topics during the academic year 2023-2024 at B. A. III, Semester VI. **12** Students completed and submitted successfully their project works to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

Head
Department of Economics
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

॥ प्रज्वलितो ज्ञानमय प्रदीप ॥

श्री शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा
मंडळ

महाविद्यालयाचे नाव :-

श्री विजयसिंह शाहू कुला व

विज्ञान महाविद्यालय पेठ वडगांव

शिवाजी विद्यापीठ कोल्हापूर संलग्नित

ता. :- तातकंगले

जि. :- कोल्हापूर

नाव :- प्रातिभा परशुराम माव

वर्ग :- बी.ए. - III सेमिस्टर :- VI

हजेरी क्र :- 500

विषय :- अर्थशास्त्र

प्रकल्प विषय :- नमुना निवड

पेपर क्र :- XV

शिक्षकांचे नाव :-

प्रा. आर. एच. कारंडे सर

प्रा. ए. व्ही. जाधव सर

अनुक्रमिका

अ. क्र.

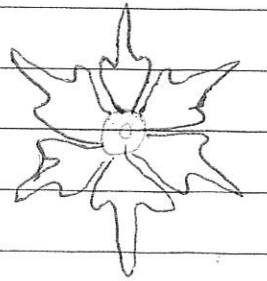
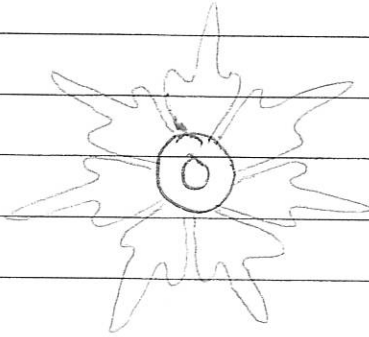
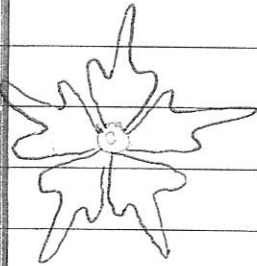
घटकांचे नाव.

- १) प्रास्तावना.
- २) नमुना निवड
- ३) नमुना चाचणीचे आधार
- ४) नमुना चाचणी योग्य आहे का याचे निष्पत्ती
- ५) नमुना चाचणी वापरण्याची काळे
- ६) नमुना चाचणीतील फायदे व दोष
- ७) नमुना बिबडीची प्रकार
- ८) नमुना निवडीचे गुण
- ९) प्रमाणपत्र
- १०) आभार पत्र
- ११) संदर्भ सूची.

प्रस्तावना

संशोधन पद्धती समावेशकतेच्या निष्ठावर दोन भागांत विभागली जाते. १) नमुना-चाचणी (Sample Survey) (२) एकाच सर्वेक्षणासमष्टी पाहणी (Census) विविध अभ्यासांच्या बाबतीत मुख्यतः नमुना-चाचणी तथा प्रतिदर्शी सर्वेक्षणाचा वापर केला जातो.

✓ नमुना-चाचणीची मुख्य कारणे पुढीलप्रमाणे असतात. सर्व समूहाचा, समष्टीचा किंवा संबंधित विश्लेषण करणे, यात पैसा, क्षम, वेळ या घटकांच्या अथवा मोठे असतात. अर्थात, जनगणना समावेशक असते. अन्यथा इतर अनेक अभ्यासांसाठी नमुना चाचणी (Sample Survey) ही पद्धत सर्वच सामाजिक शास्त्रात वापरली जाते.

* नमुना निवड

नमुना चाचणीसाठी व्यक्ती व वस्तू यांचा संकल्पन अर्थ समजून घेणे आवश्यक आहे. अशा व्यक्ती किंवा वस्तू यांना उल्लेख विश्लेषणाचे एकक असे नाव दिले जाते अशा मध्ये व्यक्ती, कुटुंब, उत्पादक संस्था, उद्योग इ. विश्लेषणाचे घटक असतात. नमुना समष्टीचा प्रतिनिधिक असतो. साहजिकच नमुन्याचा अष्टयास कळून समष्टीबद्दल, एकूण घटकांच्याबद्दल काही निष्कर्ष, अनुमाने काढता येतात. संख्याशास्त्रज्ञाचे मत, संख्याशास्त्रीय नमुना समष्टीचे लघुचित्र वा आडवा छेद असतो. नियुक्त नमुना निष्कर्ष काढण्यासाठी योग्य त्या आकाराचा असावा लागते निवडित नमुना समष्टीचे प्रतिनिधिक रूप असले पाहिजे.

* नमुना चाचणीचे आधार

या बाबतीत पुढील गोष्टी लक्षात घेणे आवश्यक असते व नमुना यांच्यात अव्यक्त सारखेपणा, एकत्व असले पाहिजे. नमुना निवडताना सामूहिक वैशिष्ट्य महत्त्वाचा आधार ठरतो. मोठ्या समष्टीच्या असंख्य एककातून एक मर्यादित नमुना निवडणे शक्य असले पाहिजे. नमुना चाचणीमध्ये 900% बिनचुकता मिळणे अशक्य असते.

09/10

(ब) नमुना योग्य आहे का याचे निकष

नमुना निवड करताना पुढील गोष्टी लक्षात घेणे गरजेचे असते.

१. नमुन्याचा घटक वा विश्लेषणाचा एकक निवडण्याचा निकष ठरविणे.
 २. नमुन्याची विश्वसनीयता मोजता यायला पाहिजे.
 ३. नमुन्याचा आकार कसा ठरवायचा ?
 १. नमुना (sample) व समष्टी (population) यात सारखेपणा सुसंवादित्व तथा एकता (unit) असते.
 २. समष्टीचा प्रतिनिधिक नमुना निवडणे शक्य असते.
 ३. नमुना चाचणी पद्धतीच्या अभ्यासात प्रायोगिक शास्त्रीय स्वरूपाची १००% बिनचुकता आवश्यक नसते. नमुना निवडताना अभ्यासाचा हेतू नेमक ठरविणे आवश्यक असते. एककांची निवड वास्तव निकषावर व्हावी. व्यक्तिनिष्ठ कारणांसाठी व तान्विक आवडी निवडीचा प्रभाव एकक निवडीवर होऊ नये. नमुन्याचे आकारमान (Size of sample) किती असावे याबद्दल नेमक एकमेव निकष मिळत नाही.
- प्रा. बोल्ले, नमुना चाचणी पद्धतीचे जनक, यांच्या मते, समष्टीच्या ५% नमुना निवड प्रतिनिधिक ठरू शकते. या बाबतीत समष्टीतील प्रत्येक एककाला नमुन्यात निवडले जाण्याची समान शक्यता हा महत्त्वाचा विचार आहे. अत्यंत विचारपूर्वक मर्यादित निवड, टोबळ मोज्या निवडीपेक्षा अधिक प्रतिनिधिक असू शकते. निष्कर्षाची अचुकता पातळ जितकी अधिक त्याचप्रमाणे नमुन्याचा आकार वाढवावा लागतो.

एककांची संख्या तसेच एककांचे समष्टीची प्रमाण या दोन्ही गोष्टी महत्वाच्या असतात.

* नमुना चाचणी वापरण्याची कारणे

सर्वच शास्त्रांमध्ये व विशेषतः सामाजिक शास्त्रांमध्ये नमुना चाचणी पद्धतीचा वापर वाढत आहे. कारण....

1. नमुना चाचणीमुळे वेळ, पैसा, श्रम व इतर साधन सामग्रीची बचत होते.
2. मर्यादित नमुन्याची चिकित्सा अधिक सखोल, तपशील करता येते.
3. नमुना चाचणीमुळे प्रादेशिक आवाका वाढविता येतो.
4. नमुना चाचणीत एककाशी अधिक सुसंवाद निर्माण करता येतो व त्यातून निष्कर्षाची विश्वसनीयता वाढते.
5. नमुना चाचणीमुळे पुरवठा कमी असणाऱ्या, प्रशिक्षित अन्वेषकांचा वापर करता येतो.
6. समस्यांची गदी लक्षात घेता, नमुना चाचणी पद्धत वापरून अधिक प्रश्नांचा अभ्यास शक्य होतो.
7. नमुना चाचणीत नियंत्रण व संघटन व्यवस्था मर्यादित ठेवता येते.

नमुना चाचणीच्या पद्धतीत पुढील दोष आढळतात.

1. पूर्वग्रह वा अभिनितीचा दोष पूर्णतः टाळता येत नाही.
2. निवडलेले सर्व एकक समष्टीचे संपूर्ण प्रतिनिधित्व करतीलच याची खात्री देता येत नाही.
3. नमुना चाचणी मर्यादित एककावर अवलंबून असल्यामुळे सहाज चुकटी निष्कर्षावर विपरीत परिणाम

कर सकते.

४. नमूना चाचणी पद्धतीमुळे एकाच प्रेरणेला अनेक व्यक्तींचा प्रतिसाद किंवा एकच व्यक्ती विन्न वेळात विन्न प्रतिसाद असे घडू शकते.

(क) नमूना चाचणीचे विविध प्रकार

नमूना चाचणीसाठी समव्यतीतून एकक निवडताना पुढील विविध पद्धतींचा वापर केला जातो.

* यादृच्छिक नमूना चाचणी

या पद्धतीत प्रत्येक एकक निवडला जाण्याची समान शक्यता असते. निवडीमहुरे क्रम संभाव्यता असते. या पद्धतीच्या अंतर्गत पुढील विशेष प्रकार वापरले जातात.

१. लॉटरी पद्धत
२. टिप्पेटची यादृच्छ अंक पद्धती.
३. ठरावीक क्रम पद्धत (Sequential List)
४. ग्रिडपद्धत (Grid system) विशेषतः भौगोलिक एकक निवडण्यासाठी
५. स्तरित यादृच्छिक नमूना चाचणी (Stratified Random Sampling) ज्या समव्यतीत विविध वैशिष्ट्ययुक्त एकक असतात तेव्हा या पद्धतीचा वापर करता येतो. यात -

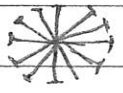
(अ) अनुपातिक स्तरित यादृच्छिक नमूना निवड

(Proportionate stratified sample)

(ब) विषय विषम प्रमाणी / इच्छा प्रमाणी स्तरित नमूना निवड.

(Disproportionate stratified sample)

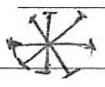
- (क) भारांकित स्तरित नमूना निवड
(stratified weighted sampling)
स्तरित नमूना निवड अधिक प्रतिनिधिक व बिनचूव असते.
६. सप्रयोजन नमूना निवड पद्धत (Deliberate or Purposive sampling method)
७. पुनरावृत्ती नमूना निवड पद्धत (Repetitive sampling method)
८. कोटी किंवा दृष्टी खानी नमूना निवड पद्धत
(Quota sampling method)
९. एकक पुंज नमूना निवड (cluster sampling)
१०. सोईस्कर नमूना निवड.
११. स्वयंनियुक्त नमूना निवड (self selected sampling)
१२. व्यापक नमूना निवड पद्धत (Extensive sampling method)
१३. क्षेत्र नमूना निवड पद्धत (Area sampling)
१४. दुहेरी नमूना निवड पद्धत (Double sampling)
- उपरोक्त नमूना निवडीच्या प्राथमिक विश्लेषणामध्ये त्या - त्या पद्धतीचे वैशिष्ट्य व उपयुक्तता स्पष्ट होते. अभ्यास विषयाचे स्वरूप, मूलभूत प्रश्न, व्याप, कालखंड, क्षेत्र वैविध्य असे घटक लक्षात घेऊन योग्य नमूना निवड पद्धती वापरावी लागते.

इतर आयाम

समष्टी -

१. विशिष्ट (Definite) समष्टी
 २. अनिश्चित (Indefinite) समष्टी
 ३. वास्तव समष्टी (Real Universe)
 ४. काल्पनिक (Hypothetical) समष्टी
- अशा विविध प्रकारची असते.

समष्टीच्या एककाचे स्वरूप

- १) व्यक्ती (२) कुटुंब (३) गाव (४) गाव
 - ५) धर्म (६) संस्था (७) मंडळ (८) प्रशासकीय
 - विभाग / जिल्हा / तालुका
 - ९) कारखाना किंवा व्यवसायसंस्था (१०) राज्य
- अशा स्वरूपाचे असू शकते.

(५)

नमुन्याचा आकार

नमुन्याचा आकार या संकल्पेत नमुन्यातील एककांची संख्या असा एक अर्थ होतो. दुसरा अर्थ या एकक संस्थेचे समष्टीच्या एकूण एकक संस्थेशी प्रमाण.

नमुन्याचा आकार ठरवितांना -

१. नमुना निवड पद्धत
२. संशोधनाचे उद्दिष्ट
३. एककांचे स्वरूप
४. उपलब्ध संख्याशास्त्रीय तंत्रे,
५. उपलब्ध वेळ
६. संशोधनसामग्री, हे महत्त्वाचे घटक ठरतात.

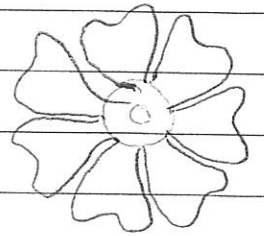
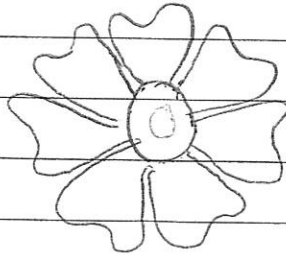
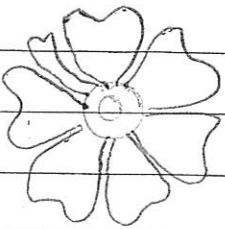
प्रमाण पत्र

बी.ए. तृतीय अर्थशास्त्र विभागातील विद्यार्थ्यांनी श्री. विजयविहं यादव कुलाः विज्ञान महाविद्यालय पेट चडगांव विज्ञान मधील 'नमुना निवड' या अर्थशास्त्रातील विषयातील प्रकल्प २०२३-२०२४ या शैक्षणिक वर्षातील शिवाजी विद्यापीठाचा अर्थशास्त्र विषयाच्या बी.ए. पदवी वरील अभ्यासक्रमाचा एक भाग म्हणून सादर केला आहे.

बी.ए. तृतीय अर्थशास्त्र विद्यार्थ्यांना आमच्या मार्गदर्शनालाठी हा प्रकल्प लिहला आहे. तो आमच्या मार्गदर्शनालाठी कोठल्याही महाविद्यालयीन, विद्यापीठातील अन्य कोठल्याही पदवीलाठी तयार केलेला नाही.

प्रा. आर. एच. कारंटे
(विभाग प्रमुख)

प्रा. ए. व्ही. जाधव.
(सहा. प्रा. विभाग)

संदर्भ सूची

अ.क्र.	पुस्तकांचे नाव	लेखक
१)	अध्यासातील संशोधन पद्धतीशास्त्र	डॉ. जे. एफ. पाटिल. डॉ. झार. एल. म्हापटे.
२)	Google Internet	

Shri Vijaysinha Yadav Mahavidyalay, Peth Vadgaon

Department of History

B.A.-III

Project (2023-24)

अ.न.	रोल नंबर	विद्यार्थ्यांचे नाव	प्रकल्पाचे नाव
१	५४०	घाटगे साक्षी सरदार	अंजिठा-वेरूळ
	५४२	घेवदे प्रतिमा अरुण	मुघलकालीन प्रशासन व्यवस्था पन
	५४४	कांबळे यश संपत	मार्टिन ल्युथूरची कामगिरी
	५५१	झोरे-पाटील मंजुळा ज्ञानदेव	कोल्हापूर येथील वस्तुसंग्रहालय
	५४६	मोगले प्रितेश उदय	
२	५४१	घाटगे समृद्धी सरदार	प्राचीन भारतातील इतिहासासाठी नाण्यांचा अभ्यास
	५४३	कांबळे प्राजक्ता अनिल	सुफी संप्रदाय
	५४५	कुंभार ज्योती धोंडीराम	इटलीच्या एकीकरणातील गॅरिबाल्डीची
	५४७	पाटील प्रतिक शितल	कामगिरी
	५४९	सराफदार आदित्य यशवंत	यशवंतराव चव्हाण
	५५०	शिंदे सिध्देश राजू	मराठाकालीन आरमार

Dr.S.V.Mane

Department of History

Head

Department of History
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur,

Shri Vijaysinha Yadav Mahavidyalay, Peth Vadgaon

Department of History

B.A.-III

Project (2023-24)

अ.न.	रोल नंबर	विद्यार्थ्यांचे नाव	प्रकल्पाचे नाव
१	५४०	घाटगे साक्षी सरदार	अंजिठा-वेरुळ
	५४२	घेवदे प्रतिमा अरुण	मुघलकालीन प्रशासन व्यवस्था पन
	५४४	कांबळे यश संपत	मार्टिन ल्युथरची कामगिरी
	५५१	शोरे-पाटील मंजुळा ज्ञानदेव	कोल्हापूर येथील वस्तुसंग्रहालय
	५४६	मोगले प्रितेश उदय	
२	५४१	घाटगे समृद्धी सरदार	प्राचीन भारतातील इतिहासासाठी नाण्यांचा अभ्यास
	५४३	कांबळे प्राजक्ता अनिल	सुफी संप्रदाय
	५४५	कुंभार ज्योती धोंडीराम	इटलीच्या एकीकरणातील गॅरिबाल्डीची
	५४७	पाटील प्रतिक शितल	कामगिरी
	५४९	सराफदार आदित्य यशवंत	यशवंतराव चव्हाण
	५५०	शिंदे सिध्देश राजू	मराठाकालीन आरमार

Dr.S. V.Mane

Department of History

Head

Department of History
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur,

विषय
इतिहास विभाग

प्रकल्पाचे नांव

“इटलीच्या एकीकरणातील गॅरीबल्डीची कामगिरी”

अ.क्र.	नाव	रोल नं.	सही
१	कांबळे प्राजक्ता अनिल	५४३	A.Kamble.
२	पाटील प्रतिक शितल	५४७	P.Patil
३	शिंदे सिध्देश राजु	५५०	S.S.R.
४	सरफदार आदित्य यशवंत	४४९	S.S.R.
५	घाटगे समृद्धी सरदार	५४१	S.G.G.H.
६	ज्योती धोंडीराम कुंभार	५४५	J-D.Kumbhar

शिक्षकांचे मार्गदर्शन

सही

डॉ. एस्. व्ही. माने सर

डॉ. एन्. पी. सुरवसे सर

— —

॥ प्रज्वलितो ज्ञानमय प्रदीपः ॥

श्री. शाहू शिक्षण प्रसारक सेवा मंडळ, पेठ वडगांव

श्री. विजयसिंह यादव कला व विज्ञान महाविद्यालय,
पेठ वडगांव

बी.ए. भाग - ३

इतिहास विभाग

प्रकल्पाचे नांव

“इटलीच्या एकीकरणातील गॅरीबल्डीची कामगिरी”

मार्गदर्शक

डॉ. एस्. व्ही. माने सर

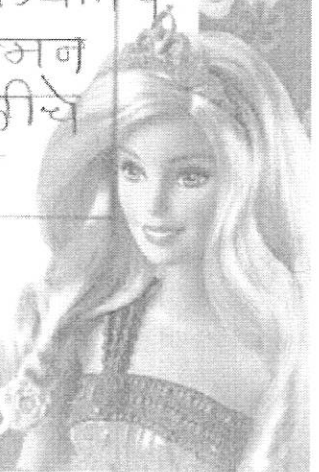
डॉ. एन्. पी. सुरवसे सर

सन

2023 - 2024

प्रस्तावना -

दक्षिण युरोपमधील महत्त्वाचा देश म्हणजे इटली होय. इटली हा उत्तरेकडून युरोपशी जोडला गेला आहे. परंतु या देशाच्या तीन दिशांना समुद्र आहे. इटलीच्या पूर्वेला एड्रियाटिक समुद्र, पश्चिमेला टिरेनियन समुद्र आणि जिनेव्हाची खाडी, दक्षिणेला सिसिली हे बेट आहे. इटलीच्या पश्चिमेला सार्डिनिया आहे, जे मध्याे समुद्रामील अत्यंत महत्त्वाचे बेट आहे. इटलीच्या उत्तरेला तीन शेजारी देश आहेत. त्यामध्ये उत्तर-पश्चिमेला फ्रान्स, उत्तरेला स्वित्झर्लंड आणि उत्तर पूर्वेला ऑस्ट्रिया यांचा समावेश होतो. इटलीला इसना पूर्ववायूनेचा वैभवशाली इतिहास आहे. एकेकाळी रोमन साम्राज्य शक्तीशाली होते. सर्व युरोपवर त्यांचे वर्चस्व होते. रोम ही त्यांची राजधानी होती. या रोमन साम्राज्यातच इटलीचे साम्राज्य होते. परंतु असा वेळी रोमन साम्राज्या नाश पावले. त्या वेळी इटलीचे विघटन झाले. इटलीत अनेक लहान-लहान

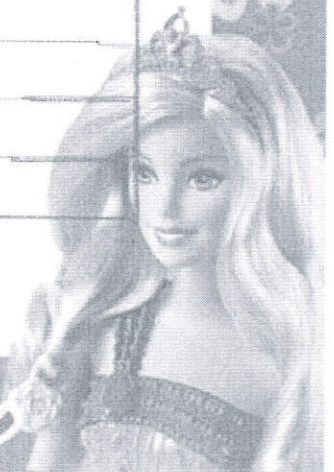

पण स्वतंत्र्य राज्ये आस्तिवात आली. त्यांनी एकलेंकाशी युद्धे खेळण्यात वेळ खर्ची घाटला त्यामुळे इटलीची पार्शी या काळात इतक प्रगती झाली नाही. १५ व्या शतकापासून ते १८ व्या शतकापर्यंत इटलीची युरोपातील अनेक राज्यांनी इटलीवर राज्या करण्याचा प्रयत्न केला. त्यामुळे इटलीचा राष्ट्रीय भावनेचा म्हणजेच एकेचा दुसरा एकचा होऊ शकलेला नव्हता. इटलीच्या निरनिष्ठ राजांवर स्पेन, फ्रान्स, आस्ट्रिया व जर्मनी यांची सत्ता होती. त्या यांची आस्तिव ही इटलीच्या ऐकीकरणातील मोठी अडचळ होती असे असताना सुद्धा इटलीचे ऐकीकरण १८७० पूर्ण झाली. इटली ही एक भुगोळातील सज्ञा न राहता ते शब्द आहे. या प्रकरणात आपण इटलीचे ऐकीकरण कसे झाले हे ऐकीकरण करताना व्हिक्टर हॅमॅन्गुअल दुसरा, काव्हर, मॉझिनी, गॅरिबाल्डी यांनी फाय योगदान या गोष्टीचा अडावा होनार आहेत.

① इटलीच्या ऐकीकरणाच्या अभ्यास करणे

② इटलीच्या ऐकीकरणातील जोसेफ मॉझीनी आणि गॅरीबाल्डीच्या कामागिरीचा अभ्यास करणे

SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE,
PETH VADGAON

DEPARTMENT OF CHEMISTRY

Activities Year – 2023-24

CERTIFICATE

This is to certify that Department of Chemistry Conducted Project Works in B. Sc. courses on various topics during the academic year 2023-24 at B. Sc. III, Semester V & VI. 33 students completed and submitted successfully their project work to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

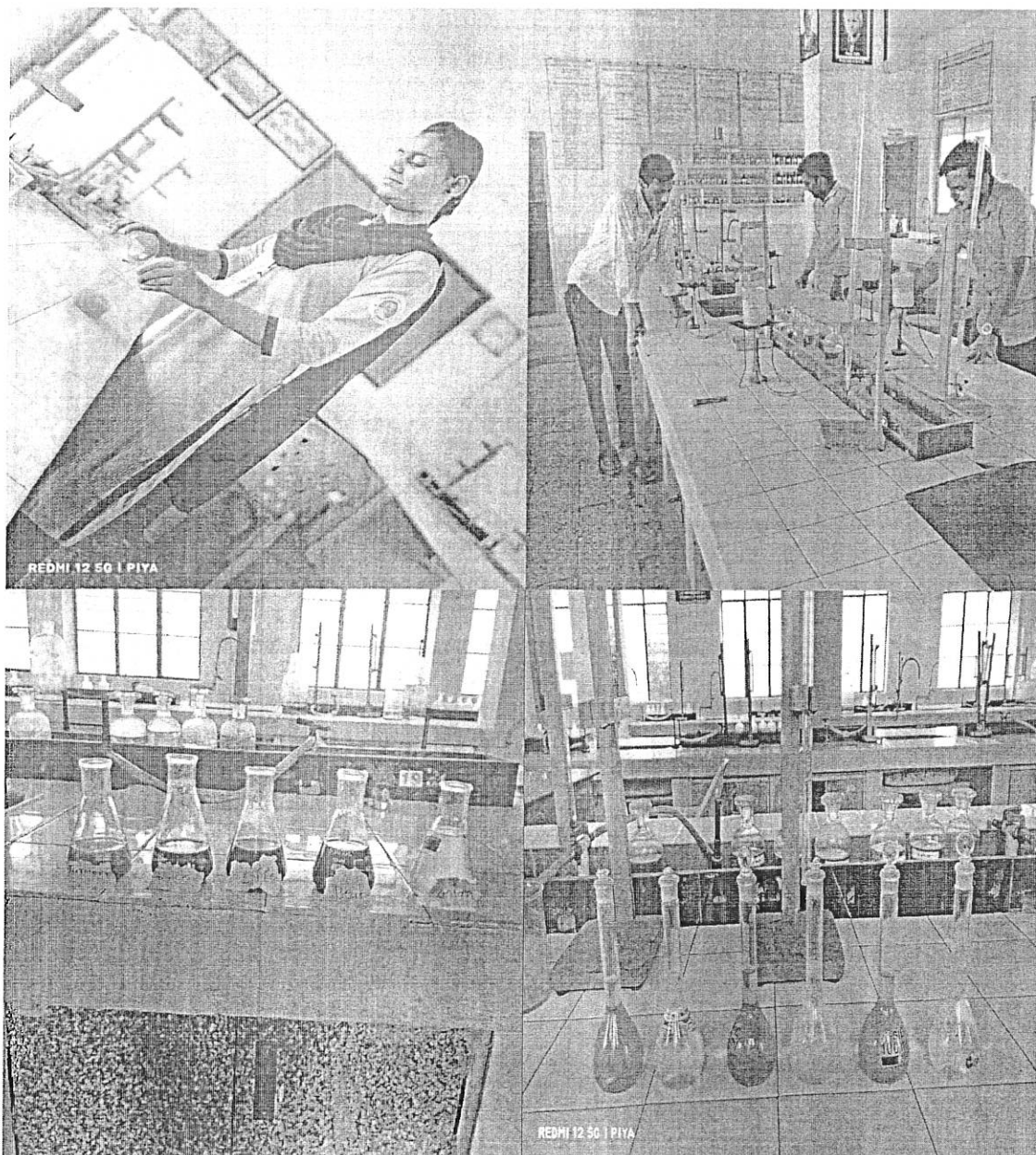
Head,

Department of Chemistry
Head

Department of Chemistry
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

Shri VijaysinhaYadav College, PethVadgaon
Department of Chemistry
B. Sc. III Students Project List 2023-24

Sr No.	Name of Student	Name of Project	Name of Guide
1.	Bhosale Pooja Pralhad Patil Snehal Sanjay Patil Sanika Shivaji	Synthesis of nickel oxide nanoparticles by co-precipitation methaod	Dr. R. A. Chavan
2.	Shinde Akanksha Shivaji Powar Pratiksha Sunil Patil Sakshi Mahavir	Synthesis of copper oxide thin film by SILAR method	Dr.R. A. Chavan
3.	Dabhade Amisha Manik Bhandari Amruta Sanjay Shinde Reshma Baban	Synthesis of nitrocellulose	Dr. C. B. Mane
4.	Mane Mrunali Pandit Mane Shraddha Ravso Vakse Pranali Tanaji	Synthesis of CuO-Fe ₂ O ₃ Nanocomposite	Dr. C. B. Mane
5.	Chougule Saniya Jakir Mane Divya Mansing Karande Prachi Maruti	Green synthesis of silver nanoparticles using Hibiscus rosasinensis	Dr. R. A. Pawar
6	Mujavar Saniya Sajidil Sutar Vaibhavi Chandrakant Shigave Hasmat Harun	Analysis of water from warana river	Dr. R. A. Pawar
7.	Yadav Suraj Shivaji Rathod Vinod Chatru ZorePatil Ramchandra Dnyandev	Effect of heat on Vitamin C	Shri. S. I. Mujavar
8.	Pathan Parvej Roju Chougule Prasad Shivaji Kadam Amit Anil	Synthesis of natural dyes and application on fabrics	Shri. S. I. Mujavar
9.	Dhanwade Prajyot Khanderao Khot Pratik Pratap Patil Rohit Dinkar	Synthesis and characterisation of Fe doped CeO ₂ nanoparticles	Dr. A. N. Kokare
10.	Mane Suhant Shinde Sushant Mane Rushi	Analysis of vegetable juice	Dr. A. N. Kokare
11.	Thombare Kashinath Kumbhar Gaurav Patil Vishal	Analysis of Honey for different minerals and carbihydrates	Dr. C. B. Mane
	Total	33	

(Dr. R. A. Pawar)
Co-ordinator & Head

Head
Department of Chemistry
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

(Dr. A. S. Chavan)

Principal
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

Roll No - 1311

Seat no - 37103

Shri. Shahu Shikshan Prasarak Seva Mandal Sanchalit
Shri. Vijaysinha Yadav College, Pethvadgaon

A

PROJECT REPORT ON
"Synthesis of $\text{CuO-Fe}_2\text{O}_3$ Nanocomposite"

Submitted to

Department Of Chemistry

AS PARTIAL FULFILMENT OF THE DEGREE
BACHELOR OF SCIENCE IN CHEMISTRY

Submitted by

Miss. Mane Mrunali Pandit

Under the Guidance of

Dr.C.B.Mane

2023-2024

CERTIFICATE

This is to certify that, Miss. Mane Mrunali Pandit submitted the project entitled "Synthesis of CuO-Fe₂O₃ Nanocomposite" to department of Chemistry, Shri Vijaysinha Yadav College, Pethvadgaon, as a part of curriculum of B.Sc. Chemistry Affiliated to Shivaji University, Kolhapur for the award of degree of Bachelor of Science in Chemistry. This Project report is based on the results of investigations carried out by him under my supervision and guidance at the college during academic year 2023-2024.

Physical:-

Inorganic:-

Organic:-

Dr. C. B. Mane
(Guide)

Signature of Examiner

Dr. R. A. Pawar
(Head of Department)

Head
Department of Chemistry
Shri Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon Dist Kolhapur

Date: 28 / 02 / 2024.

Place: -Pethvadgaon.

DECLARATION OF CANDIDATE

I declare that, the project entitled Miss. Mane Mrunali Pandit has submitted the project entitled "Synthesis of CuO-Fe₂O₃ Nanocomposite" to department of Chemistry, Shri Vijaysinha Yadav College, Pethvadgaon, as a part of curriculum of B.Sc. Chemistry Affiliated to Shivaji University, Kolhapur for the award of degree of Bachelor of Science in Chemistry. This Project report is based on the results of investigations carried out by me under supervision and guidance of Dr. C. B. Mane at the college during academic year 2023-2024.

M. Mane

Miss. Mane Mrunali Pandit
B.Sc. III Chemistry

Date: 28 / 02 / 2024.

Place: -Peth Vadgaon.

ACKNOWLEDGEMENT

*With deep regards and profound respect, I avail this opportunity to express my deep sense of gratitude and indebtedness to **Dr. C. B. Mane**, Department of Chemistry, Shri Vijaysinha Yadav College, Pethvadgaon, for introducing the present project topic and for his inspiring guidance, constructive criticism and valuable suggestion throughout the project work. I most gratefully acknowledge his constant encouragement and help in different ways to complete this project successfully.*

*I would like to acknowledge my deep sense of gratitude to **Dr. R. A. Pawar**, Head of Department Chemistry, Shri Vijaysinha Yadav College, Pethvadgaon, who has always extended his valuable support to me in whatever work I undertook. I am indeed obliged to him for his help and support.*

*I extended my Sincere thanks to **Dr. R. A. Chavan, Mr. S. I. Mujawar, Dr. A. N. Kokare** and non-teaching staff, Department of Chemistry, for their encouragement inspiration and support throughout my project work.*

*I would also like to thank to our respected **Principal Dr. A. S. Chavan** and all the Teaching, non-teaching staff of Shri Vijaysinha Yadav College, Pethvadgaon for their co-operation and support.*

*Last but not the least, I remember with gratitude **my beloved parents** who is always a source of strength, support and inspiration.*

Miss. Mane Mrunali Pandit
B.Sc. III Chemistry

Synthesis of CuO-Fe₂O₃ Nanocomposite

INDEX

Sr. No.	Content	Page No.
1	Introduction	1-6
2	Experimental Section	7
3	X-ray analysis	8-11
4	Result & Discussion	12-14
5	Conclusion	15
6	References	16-17

1. Introduction:

The progress of human civilization has been indexed based on the progress in the field of material science. Material science is an extremely interdisciplinary subject involving different branches such as physics, chemistry, engineering, biology, etc. The varieties of subjects such as thermodynamics, crystallography, solid state chemistry, polymer science, biochemistry, etc can be brought under one umbrella of materials science.

New branches are still evolving with the advent of knowledge in materials science. Nanotechnology is one such example. Materials science is one of the oldest forms of engineering and applied science. Understanding the basic aspects of a variety of materials such as their structure and properties are the key issues in materials science. Based upon the fundamental understanding of structure-property relationship, new materials with enhanced performance are currently being developed. Materials can be classified according to their interaction with the surroundings.

a) Functional Materials:

These materials perform a particular function for a specific application depending upon their crystallographic or electronic features.

e.g. Semiconductors, magnetic materials, Catalysis, Sensors and Photocatalysis etc.

b) Structural Materials:

These materials are basically important because of their mechanical properties and their other features are not much relevant.

e.g. steel, plastic, rubber, etc.

c) Smart materials:

This class of materials respond to their surrounding in a two way manner. They can sense the changes happening in their surrounding and send a feedback signal to take an appropriate action. These materials are also termed as intelligent materials. *e.g.* piezoelectric materials, shape memory alloys, magnetostrictive materials, magneto-rheological fluids, etc.

1.1 Catalysts in chemical industry

Chemical industry is crucial for the development world economy. Only in Europe chemical industry provides more than three million work positions that in 2012 alone accounted for 12% of the EU manufacturing industry's added value. With the increasing economic and

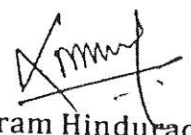
SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE, PETH VADGAON

Dept. of Zoology

2023-24 B. Sc. III - List of Field Projects

Students of B. Sc. III have completed following projects as per the syllabus of B. Sc. III prescribed by Shivaji University, Kolhapur. They were supervised by the faculty of department mentioned against them.

Sr. No.	Exam Seat No.	Name of the Student	Name of Project	Name of Guide
1	47050 47046 55022	Miss Khot Priti Vivek Miss Desai Pranali Prakash Miss Sarnaik Komal Akshay	"Study Of Different Nests Of Birds From Peth Vadgaon"	Dr. R. H. Atigre
2	37139 47053 46025	Miss Patil Sainjali Bharat Mr. Nayakwadi Rahul Arun Miss Babar Mayuri Hindurao	"Study Of Birds In Peth Vadgaon"	Dr. S. V. Maske
3	47054 47047	Miss Patil Tejaswini Balasaheb Mr. Jadhav Prathamesh Laxman	"Study Of Diversity Of Butterflies From Peth Vadgaon"	Dr. A. S. Pawar
4	47045 47048	Miss Chougale Aaditi Sukumar Mr. Kamble Prajwal Rajendra	"Study Of Insect Pests From Narande"	Dr. R. H. Atigre
5	47051 47049	Miss Mangalekar Rohini R. Mr. Kamble Vivek Ramesh	"Study of Some Snakes from Peth Vadgaon"	Mr. Sumit Mali

Dr. Rajaram Hindurao Atigre

Head
Department of Zoology
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

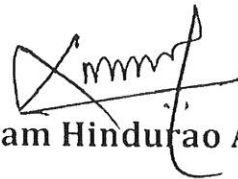
SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE, PETH VADGAON

Department of Zoology

Activities Year - 2023-24

CERTIFICATE

This is to certify that Department of Zoology Conducted Project Works in Practical course on various topics during the academic year **2023-24** at B. Sc. III. **Total 12 Students** successfully completed and submitted their project works to the college as per the guidelines issued by Shivaji University, Kolhapur.

Dr. Rajaram Hindurao Atigre

Head

Department of Zoology
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

"STUDY OF BIRDS IN PETH VADGAON"

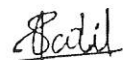
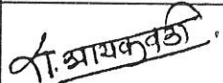

A Project Report submitted to

SHIVAJI UNIVERSITY, KOLHAPUR.

For the partial fulfillment of Bachelors Degree In

ZOOLOGY

By

Sr. No	Student name	Exam Seat No.	Sign
1	Miss Patil Sainjali Bharat	37139	
2	Mr. Nayakwadi Rahul Arun	47053	
3	Miss Babar Mayuri Hindurao	46025	

Under the guidance of

Dr. Maske S. V.

SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE,

PETH VADGAON, DIST. KOLHAPUR.

2023 – 2024

**SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE,
PETH VADGAON, DIST. KOLHAPUR.**

CERTIFICATE

This to certify that, the present work in the form of a project report entitled "STUDY OF BIRDS FROM PETH VADGAON" is an original work carried out by Miss Patil Sainjali Bharat, Mr. Nayakwadi Rahul Arun and Miss Babar Mayuri Hindurao Under the guidance of Dr. S. V. Maske, Department of Zoology, Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon.

Place: Peth Vadgaon

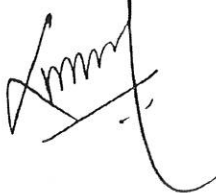
Date: 01-03-2024

Guide
Dr. S.V. Maske

Examiner

1.

2.

Head
Mr. R. H. Atigre

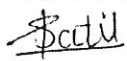
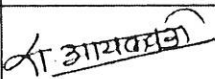

Head
Department of Zoology
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur

Declaration

We hereby declare that the present work in the form of project entitled, "STUDY OF BIRDS FROM PETH VADGAON" is an original work carried out by us under the guidance of Dr. Maske S. V., Department of Zoology, Shri. Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon.

Place : Peth Vadgaon

Date : 1-03-2024

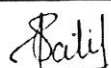
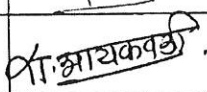

Sr. No.	Student Name	Exam Seat No.	Sign
1	Miss Patil Sainjali Bharat	37139	
2	Mr. Nayakwadi Rahul Arun	47053	
3	Miss Babar Mayuri Hindurao	46025	

Acknowledgement

We consider ourselves very fortunate to have worked under the inspiring guidance of **Dr. Maske S. V.** Department of Zoology, Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon, who introduced us to this modern area of research. Words are inadequate to express our thanks towards them who inspired the passion for research.

We are also thankful to Prin. **Dr. A. S. Chavan**, Shri Vijaysinha Yadav College, Peth Vadgaon, for providing all the facilities to carry out this work.

We owe a deep sense of gratitude to our parents for their constant encouragement during the tenure of this study. My wholehearted thanks are also due to all those who have directly or indirectly contributed to the successful completion of this work.

Sr. No.	Student name	Exam Seat No.	Sign
1	Miss Patil Sainjali Bharat	37139	
2	Mr. Nayakwadi Rahul Arun	47053	
3	Miss Babar Mayuri Hindurao	46025	

Index

Sr. No.	Contents	Page No.
1.	Introduction	1-4
2.	Aim's & Objective	5
3.	Material & Methods	6
4.	Observation & Result's	7-37
5.	Summary & Conclusion	38
6.	References	39

Chapter I

Introduction

Definition: Earth is known to be the only living planet due to the life it support Biodiversity or biological diversity is referred to the vast range of life forms from simple, microscopic, unicellular to the evolved complex and multi cellular forms on the earth. These include the entire living organisms i.e. millions of plants, animals & micro-organisms. The biodiversity is broadly described in three levels.

Genetic diversity - This is the diversity in organisms represented in the basic hereditary information units "Genes" within a species which are passed down to generations. Genetic diversity results in varieties such as different "varieties" of rice or other crops.

Species diversity - Species is genetically isolated unit of organism which is used to classify millions of different plant & animal forms on the earth, as each species is distinct from other species in form & characters such as cow and goat.

Ecosystem diversity - Ecosystem concept includes living organisms and non living things in a given area, with exchange of materials and interactions between them. Ecosystem diversity is therefore the diversity of "habitats".

Birds are the well known vertebrates having the unique covering of feathers over their bodies. They attract the attention of human beings because of their pleasant voice and distinctive colouration. Many birds are of economic importance and hence domesticated for human food birds are the only amniotes whose bodies are highly specialized for aerial mode of life.

Besides aerial mode of life most birds are also well adapted for terrestrial and aquatic modes of life. The external as well as internal body structure of birds. They are so modified to suite the areal mode of life that it has been called master of the air by young in 1958. The following account precisely indicates how much birds are adapted to their Volant or areal mode of life through their morphology anatomy and physiology.

Birds are warm blooded vertebrate animals that are whose temperature remains more or less constant and independent of the surrounding temperature. To assist in

CHAPTER II

Material and Methods

The present investigation was carried out to study the birds around Peth-vadgaon city.

Study area :-

Peth-vadgaon city of Hatkanangale Tahsil of Kolhapur District is an traditional and oldest market having historical background. This city is rich in flora and fauna. City has unique location of Mahalaxmi lake, where number of local and migratory birds gather for feeding, hence we selected Vadgaon as study area.

Identification of birds :-

For the present investigation the birds were observed in vadgaon city. The observation were made by using binocular. The observation made is with respect to their size, color, tail, call, habit, behavior, rough diagram and identification marks. These observed birds where identified on the basis of their morphological character by referring the available published literature, different field guides and internet.

The total number of bird species known to science as inhabiting in earth today has been estimated as about 8600 and their subspecies and geographical races are taken in account the figure would rise to nearly 30000. In India 9250 bird's species and their subspecies and geographical races nearly 2800. In Maharashtra totally 540 birds species are recorded.

The birds are the most colorful which improve the beauty of the nature as well as its play very important role in environment as destroyer of insect pest, as scavengers, as seed dispersers, as food for man. It is recorded that tribble people living in forest and valley use to eats nests of birds which are constructed by using saliva by that birds.

Therefore this project undertaken with the objectives of to study bird with respect to.....

- 1) To study morphological character of birds.
- 2) To study Habit and Habitats of bird.
- 3) To study the feeding, call and nesting of birds.

Chapter III

Aim & Objectives

The total number of bird species known to science as inhabiting in earth today has been estimated as about 8600, and their subspecies and geographical races are taken in to account the figure would rise to nearly 30000. In India 9250 bird's species and their subspecies and geographical races nearly 2800. In Maharashtra totally 540 birds species are recorded.

The birds are the most colorful which improve the beauty of nature as well as it plays very important role in environment as destroyer of insect pest, as scavengers, as seed dispersers, as food for man. It is recorded that tribal people living in forest and valleys use to eat nests of birds which are constructed by using saliva by that bird.

Therefore this project undertaken with the objective of the study birds with respect to.....

1. To study morphological character of birds.
2. To study Habit and Habitat of birds.
3. To study the feeding, call and nesting of birds.

CHAPTER 4

Observations and Results

In the Peth Vadgaon area following birds are studied and observed-

Sr. No.	Birds Name
1.	Asian Koel
2.	Baya Weaver
3.	Red Rumped Swallow
4.	Black Drongo
5.	Blue Rock Pigeon
6.	Common Hoopoe
7.	Common Myna
8.	Common Tailorbird
9.	Indian Peafowl
10.	Indian Robin
11.	House Sparrow
12.	Red Vented Bulbul
13.	Red Wattled Lapwing
14.	Rose Ringed Parakeet
15.	Small Bee Eater
16.	White Breasted Kingfisher
17.	White Breasted Waterhen
18.	Little Grebe
19.	Little Cormorant
20.	Cattle Egret
21.	Little Green Heron
22.	Black Kite
23.	Spotted Owlet
24.	Purple Rumped Sunbird
25.	Greater Coucal
26.	House Crow
27.	Little Brown Dove
28.	White Throated Fantail Flycatcher
29.	Brahminy Kite
30.	White Necked Stork

Asian Koel

(*Eudynamys scolopacea*)

Classification:-

Order : Cuculiformes

Family : Cuculidae

Genus : Eudynamys

Species : *scolopacea*

Local name: - Kokila, koel

Size :- 43 cm

Field character :- Male glistening black, with yellowish green bill and crimson eyes. Female brown, profusely spotted and barred with white. Familiar shrieking crescendo call, *kuoo-kuoo-kuoo*. Singly or pairs, in grooves of trees ect.

Distribution :- The entire Indian union; Bangladesh; Pakistan; Sri Lanka; Myanmar. Three races, the NE. India-Myanmar race *malayana* being larger than the India-Sri Lanka *scolopacea*. Resident and also locally migratory.

Habits :- Brood-parasitic. Arboreal, frequent gardens, grooves and open countries abounding in large leafy trees. Silent in winter, thus often overlooked and recorded as absent. Become increasingly noisy with the advance of the hot weather, and then one of the earliest birds voices at dawn.

Call:- The call begins with low *kuoo*, raised in scale with each successive *kuoo* until it reaches fever pitch at the seventh or eight, and brakes off abruptly. It seen commend all over again. The female only utters sharp '*kik-kik-kik-kik*' as the dashes from tree to trees.

Food :- Largely fruits and berries; also caterpillars and insects. Flight straight and swift with rapid wing beats.

Nesting:-

1)Season:- Mainly April to August, coincident that of its normal hosts.

2)Eggs:- Smaller but similar to crows. Pale grayish green or stone color, speckled and blotched with reddish brown. As many 13 have been found in single crows nest.

Summary and conclusion

Birds are not also most beautiful on earth but also most important to environment as destroyers of insect pests, as scavengers, as seed dispersers, as food for man, egret feathers etc. The human being birds are very precious gift and these are our true friends, so it is our responsibility to conserve them.

Recommendations:-

Due to increase civilization and industrialization, habitations of birds are lost. Hence some species are endangered. The following options will be helpful to conserve the birds –

1. Ecological study of the habit & habitat, protection, preservation & improvement of habitat, census & statistical data regarding species to be maintained.
2. Human interferences in the study area should be restricted.
3. Steps to be taken conserve species in their wild state.
4. To provide scientific education and recreational opportunities.
5. Several birds' species which are highly endangered and rare, were allowed to reproduced and flourish in suitable places similar to the original ones.
6. For any conservation program, there is a great need of education to the people achieves their participation. The method adopted are-
 - 1) Celebration of wild life bird week every year.
 - 2) Publicity through media and film shows.
 - 3) Holding conducted tours, essay competitions lectures, seminar ect.
 - 4) Setting up nature clubs.
 - 5) Publication of wild life books and journals.
 - 6) Since water bodies are the best nesting sites of birds so the water bodies should be clean and non-polluted.
 - 7) State Govt./forest departments should employ the laws for the protection, managements, and conservations of the birds in the study area.

Chapter V

References

- 1) Hicky Joseph J. (1943). A Guide to bird watching, Oxford University press.
- 2) Smith Stuart (1945). How to study birds.
- 3) Fisher James (1946). Watching birds.
- 4) Campbell W. D. (1959). Bird watching as a hobby, Stanley Paul, London.
- 5) Ali Salim and Futehally Laeeq (1959). About Indian birds, Bombay Blackie Bombay.
- 6) Ara Jamal (1970). Watching Birds, National book trust, India.
- 7) Ali Salim (2002). The book of Indian birds, Bombay Natural History society, Bombay.

SHRI VIJAYSINHA YADAV COLLEGE, PETHVADGAON
STUDENT PROJECTS 2023-2024
DEPARTMENT OF MATHEMATICS

Sr.No.	Name of Student	Title of Project
1	Apeksha Patil	Applications of Mathematics in real life
2	Prajakta Chandure	Applications of Mathematics in Finance
3	Vaishnavi Patil	Golden Ratios
4	Vinaya Patil	Most beautiful formulae in Mathematics
5	Sadik Shaikh	Fibonacci Sequences
6	Ketan Kumbhar	Pascal Triangle
7	Nayan Patil	Applications of PDE
8	Amit Gosavi	Music and Mathematics

Head
Department of Mathematics
Shri. Vijaysinha Yadav College
Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

Shri.Shahu Shikshan Prasark Seva Mandal Sanchalit

**Shri.Vijaysinh Yadav Arts, Commerce
and Science college,Peth Vadgaon .**

MATHEMATICS

B.Sc -III

A project report on,

**"APPLICATION OF MATHEMATICS
IN REAL LIFE"**

-Submitted by -

Miss.Patil Apeksha Ajit

Under the supervision of -

*Prof. Shri D. B. Patil
(Head of department)*

Under the Guidance of -

Prof. Miss S. S. Patil

GOODLUCK

DATE / /

CERTIFICATE

This is to certify that the project report entitled "Application of Mathematics in Real life" is being submitted here with as a partial fulfillment of the Award of degree of Bachelor of science in Mathematics under the faculty of science of shri. Vijaysinh yadav Arts, commerce and science college, peth vadgaon is the result of original project work completed by Miss. Patil Apeksha Ajit under my supervision and guidance and to the best of my knowledge and belief, the matter presented in this project report has not been submitted for any other purpose.

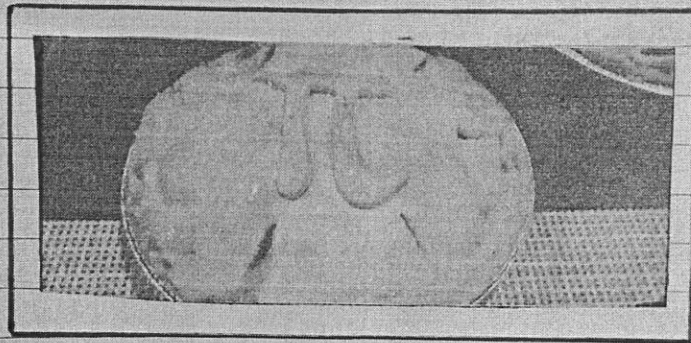
Apeksha
Examiner

Patil
26/02/24
Prof. S. S. Patil
Project Guide

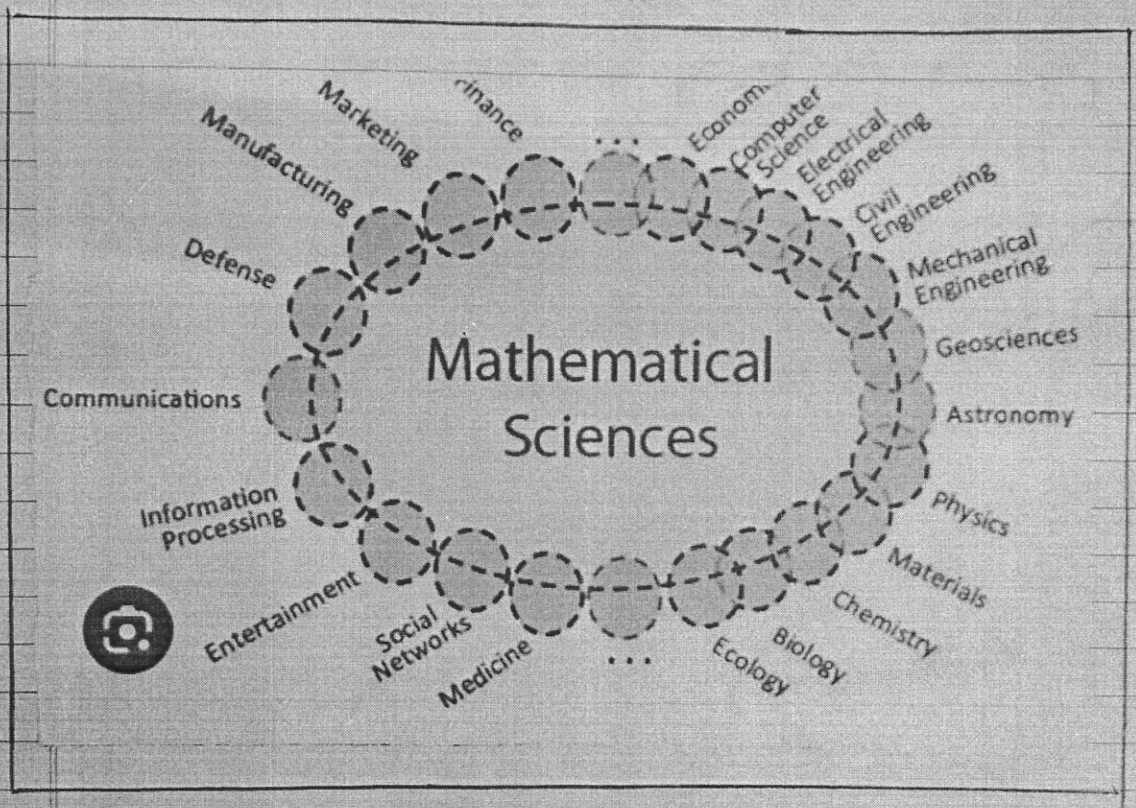
Patil
26/2/24
Prof. D. B. Patil
Head of Department

EXAMPLES OF MATHS IN THE REAL WORLD

If you look hard enough, you will see math emerge from some of the most unlikely places. The fact is, we all use math in everyday applications whether we are aware of it or not.

Mathematics is the universal language of our environment, helping mankind explain and create within it for thousands of years from playing games to playing music. Math is virtual to helping student fine tune their creativity and turns their dreams into reality.

Department of Commerce

General Project 2023-2024

Sr.No	Name of Student	Project Name
1	Pranjal Manohar Chougule	Clothes Business
2	Diksha Dipak Mohite	
3	Vaibhavi Mahadev Parit	
4	Saniya Jalindar Jadhav	
1	Sadhana Narendra Bhandari	Banana Wefers Business
2	Anjum Jamal Mulani	
1	Hemashari Dadaso Patil	Vadapaw Business (B.om Vadewale)
2	Priyanka Ramesh Gaikwad	
3	Sakshi Arun Chavan	
4	Smita Vikas Chavan	
1	Suraj Shahaji Khot	Paneer Product Business
2	Rushikesh Sunil Shelake	
3	Suraj Sanjay Bamane	
4	Yasd Abdulkadar Inamdar	
5	Sanket Sukhadev Kambale	
1	Afifa Samir Momin	Taj Healthy Food Center
2	Tabassum Juber Momin	
3	Faija Ameen Mujawar	
4	Jakiya Irfan Tamboli	
5	Yogita Subhash Chougule	
1	Chaitali Sanjay Bedage	Clothes Business
2	Sanika Akaram Niramale	
3	Sanika Ashok Jadhav	
4	Sonal Ramchandra Patil	
5	Amruta Arjun Bhosale	
1	Arpita Dattatray Salunkhe	A spice Business
2	Sakshi Shashikant Bhosale	

3	Uma Arjun Salokhe	
1	Sehan Salim Momin	Perfume and Incense Stick Business
2	Sunny Dilip Kurane	
3	Aditya Sambhaji Jadhav	
4	Lakhan Machindra Shinde	
5	Vaibhav Krushantah Lohar	
1	Ankita Uttam Patil	Kapoor Business
2	Gaytree Sanjay Ganbavle	
1	Shahid Jabiulla Momin	Tea Business
2	Shahid Ayub Mahabari	
3	Atharv Amar Lambe	
4	Piyush Umesh Lole	
5	Hujeb Riyaj Momin	
1	Asmita Mahipati Patil	Hotel Business
2	Dhanashri Tanaji Patil	
3	Sanika Sanjay Patil	
4	Jyoti Yashwant Patil	
1	Sanika Dinkar Bhui	S.cafe Business
2	Snehal Sunil Doifode	

Head
 Department of Commerce
 Shri. Vijaysinha Yadav College
 Peth Vadgaon, Dist. Kolhapur.

I/C Principal
 Shri Vijaysinha Yadav College,
 Peth Vadgaon, Tal. Hatkanangale,
 Dist. Kolhapur.

Shri. Shahu Shikshan prasarak
Seva Mandal's

Shri Vijaysinha yadav, College
peth Vadgaon.

Tal. Hatkangle Dist. Kolhapur.

416 - 112

Subject Name -

Fundamentals of
Entrepreneurship

Project Name -

MASALA BUSINESS

GROUP PARTICIPANTS NAME _

- 1) ARPITA DATTATRAY SALUNKHE.
- 2) SAKSHI SHASHIKANT BHOSALE.
- 3) UMA ARJUN SALOKHE.

MENTOR _

PROF. A. R. DESHMUKH MAM

અનુક્રમણિકા

અ.ક્ર.	ઘટકાચે નાવ	પાન. નં.
1.	મસાલા ઉદ્યોગ પ્રવૃત્તિ અભ્યાસ	
2.	સામગ્રીની સારણી	
3.	મસાલા ઉદ્યોગ માહિતી	
4.	કૃષ્ણ માલ	
5.	યોગ્ય જાગેલી વ્યવસ્થા	
6.	મસાલા ઉદ્યોગ મશિન	
7.	મસાલા ઉદ્યોગ રજિસ્ટ્રેશન	
8.	મસાલા વ્યવસાયની જાહેરાત	
9.	મસાલાના વ્યવસાયના બાબતે નફા	
10.	નિવર્તન	

मसाला उद्योग प्रकल्प अहवाल

भारत हा सर्वात मोठा मसाला उत्पादक देश मानला जातो आणि भारतात 50 हून अधिक विविध प्रकारचे मसाले तयार होतात, मसाला पावडर हा स्वयंपाकातील एक महत्वाचा घटक आहे. कोणतेही भारतीय अन्न मसाल्याशिवाय पूर्ण होत नाही. आणि म्हणूनच बहुतेक खाद्य उद्योग मसाले वापरतात आणि ते विविध स्वरूपात उपलब्ध असतात. त्यामुळे मसाल्याच्या पावडरची मागणी सतत वाढत आहे.

मसाला पावडर बनवण्याचा व्यवसाय हा कमी भांडवलात चालला येतो. कमविण्याचा व्यवसाय हा आहे. कोणताही व्यक्ती हा व्यवसाय सुरू करू शकतो. घरबसल्या मसाला बनविण्याचा व्यवसायही फायदेशीर ठरू शकतो.

सामग्रीची सारणी खात्रीलप्राप्ती -

1) मसाला उद्योग माहिती.

2) फध्या माल

3) योग्य जागेची व्यवस्था

4) मसाला उद्योग मशिन

5) मसाला उद्योग रजिस्ट्रेशन

6) मसाला व्यवसायातील गुंतवणुकी

7) मसाल्याचा व्यवसायात नफा

8) निष्कर्ष

1) मसाला उद्योग माहिती -

मसाल्याच्या उद्योगामध्ये मसाला खरेदी आणि विक्री, मसाल्याची लागवड, इ.चा समावेश असतो. मसाले उद्योग म्हणजे मसाले उद्योगाद्वारे बहुतेक मसाल्यावर पावडरच्या स्वरूपात प्रक्रिया केली जाते. नेणेकरून ते स्वयंपाक करताना सहज वापरता येतील.

उदाहरणार्थ, सह्या, पाव्हेरस्ट, फामडीमच, कॅच, इ. भारतातील मसाला उद्योगा संबंधित कंपन्या आहेत. कुट्या मालाचे मसाल्यात रूपांतर करून ते सहज खाण्यायोग्य बनवून बाजाराला विकणे याला 'मसाला उद्योग' म्हणतात. मसाला उद्योगात अनेक कंपन्या आपल्या वरीपण तुम्ही मसाला उद्योग सुरू करू शकता. तो तुमच्यासाठी पुरेसा ठरेल, कारण तुम्ही तुमच्या गावपालकीवर मसाले विकू शकता आणि लहानसे व्यवसाय वाढवून तुम्ही तो जिल्हा, शहर, राज्य नंतर संपूर्ण देशपालकीवर पाठवू शकता.

2) कच्चा मान -

मसाल्याच्या पावउत्साठी मुख्य घटक म्हणजे अनगडंड मसाला जात. ठळद, मिश्री, लवंग जिरे, धने, इ. मसाल्यांचा पावउत्साठी कच्चा मान लुळाला कोठल्या प्रकारच्या मसाल्यावर प्रक्रिया करावची आहे. यावर अवलंबून असता.

मुख्य कच्चा मान म्हणून वापरल्या जाणाऱ्या काही खात्रील प्रमाणे -

- 1) मिश्री
- 2) कोथिंबीर
- 3) जिरे
- 4) लडोरोप
- 5) मेथिची पाने
- 6) मिश्र पावउत्स
- 7) मोहरी
- 8) परवानगी असलेले खाद्य रंग आणि संरक्षक
- 9) खसखस
- 10) ठळद

इ. साहित्य

३. योग्य जागेची व्यवस्था -

मसाल्याचा हा व्यवसाय तुम्ही तुमच्या घरात होऊन खोल्यांमध्ये सुरु करू शकता. नाहीतर तुम्ही स्थानिक बाजारपेठेत दुकान भाड्याने देऊन आणि त्याचे विभाजन करून हा व्यवसाय सुरु करू शकता कारण मसाले दळण्यासाठी वापरले जाणारे यंत्र देखील पीठ दळण्याच्या यंत्रासारखे आहे. त्याची किंमत २५,००० ते ४५,००० रुपयांपर्यंत असू शकते.

याशिवाय मसाले वर्गीकरण, ग्राहणी पार्किंगसाठी उद्योजकाला जागेची गरज असते. त्यामुळे उद्योजकाला होऊन खोल्या असल्यास हाका खोलीत मसाले दळणे आणि इतर सर्व कामे दुसऱ्या खोलीत केली जातात. या व्यवसायासाठी साधारणपणे २०० - २५० चौरस फुट जागा अल्प प्रमाणात पुरेशी असते.

4) मसाला उद्योग मशिन -

मसाल्याचा व्यवसाय सुरु करण्यासाठी तुमच्याकडे काही मशिन असणे आवश्यक आहे. त्या व्यवसायापसून जाणाऱ्या काही प्रमुख यंत्रांची नावे नियमित खात्री करविनी आहेत.

1) मिनिशर मशिन -

हे मशिन असे मशिन आहे ज्याच्या साहाय्याने तुम्ही सर्वजण धुळ, माती, खडे, दगड इत्यादी पदार्थांना आणि मसाल्याने बनविण्याच्या कच्च्या मालातील आवश्यक नसलेले पदार्थ काढून टाकिले.

2) ग्रॅंडिंग मशिन -

हे मशिन असे मशिन आहे ज्याद्वारे तुम्ही तुमच्या कच्च्या मालापासून पावडरच्या स्वरूपात करता. हे मशिन तुमच्या मसाला उद्योगाच्या व्यवसायासाठी खूप फायदेशीर ठरू शकते.

3) मसाला वायर मशिन -

हे मशिन मसाल्याचे दळण्याच्या कामासाठी सुरु करण्यासाठी वापरतात. आपल्या सुवातीसाठी माहित आहे की आपण मसाला पूर्णपणे कोरडा आल्यावर वारिक करू शकतो. अन्यथा तो ग्रॅंडिंग मशिनला विकलेला आणि मशिन नळण्याचा धोका देखील असू शकतो.

५) शेडर मशिन -

तुम्ही या मशिनचा वापर करून मसाल्याचा बारीक आणि खडबडीत पावडर मध्ये ग्रेड करू शकाल. हे इल्फ्ट पावडर खात्री आणि सर्वात खडबडीत भाग वर पडले.

६) बॅग मिलिंग मशिन -

या मशिनच्या साहाय्याने तुम्ही तुमच्या उत्पादने पॅक करण्याचे काम कराल. तुमचे उत्पादन पूर्णपणे सील केल्यावरच तुम्ही तुमचे उत्पादन बाजारात विकू शकाल. उत्पादनाची योग्य पॅकिंग करा, जेणेकरून हवा त्यात प्रवेश करू शकणार नाही.

5) मसाला उद्योग रजिस्ट्रेशन -

मसाला पावडर बनविण्याच्या वर्गीकरण अन्य उद्योगांतर्गत केले जाते. अन्य प्रक्रिया उद्योगांना राज्य सरकारकडून अनेक नोंदणी करणे आवश्यक आहे आणि त्यांनी अन्य उद्योगाशी संबंधित राज्य सरकारचे काही नियम आणि नियमांचे पालन करणे आवश्यक आहे.

1) फॉर्मची नोंदणी -

तुम्ही लहान ते मध्यम युनिट हाक तर मातकी आणि भागीदारी फर्म म्हणून हा सुरु करू शकता जर तुम्ही एक व्यक्ती म्हणून हा व्यवसाय सुरु करत असाल तर तुम्ही तुमच्या फर्मची मातकी म्हणून नोंद करावी.

2) जीएसटी नोंदणी

प्रत्येक कंपनीकडे GST क्रमांक आणि अनिवार्य आहे.

3) व्यापार परवाना -

स्थानिक संस्थाकडून व्यापार परवाना असतो तो असणे देखील खूप महत्वाचे आहे.

4) एमएसएमई / एसएसआय नोंदणी -

उद्योग आधार एमएसएमई नोंदणीसह तुमचा व्यवसाय नोंदणी करणे अनिवार्य आहे.

6) मसाला व्यवसायातील गुंतवणुकी

मसाला व्यवसाय सुरु करण्यासाठी खूप भांडवल लागत नाही. व्यवसाय सुरु करण्यासाठी तुम्हाला या व्यवसायासाठी आवश्यक असणाऱ्या मशिन खरेदी कराव्या लागतील. कच्चा मालावर खर्च करावा लागेल. याशिवाय तुम्हाला ल्याच्या पॅकेजिंग आणि नोंदणीवर खर्च करावा लागेल. याशिवाय तुम्हाला ल्याच्या पॅकेजिंग आणि नोंदणीवर खर्च करावा लागेल. अशाप्रकारे या व्यवसायाची किंमत पूर्णपणे तुमच्यावर अवलंबून आहे. तुम्हाला किती पैसे देऊन व्यवसाय 1 लाख ते 2 लाख रुपयांच्या आत सुरु करता येतो.

जे राज्य सरकारकडून कोणत्याही सुविधा किंवा अनुदान मिळवण्यास मदत करेल.

5) ट्रेड मार्क -

तुमच्या ब्रँडचे संरक्षण करणे देखील खुप महत्वाचे आहे आणि तुम्हाला ट्रेड मार्कसाठी अर्ज करणे आवश्यक आहे.

6) फुड सेफ्टी अँड स्टँडर्ड मॅथॉरिटी ऑफ इंडिया मसाला पावडर हा हाक अन्न द्रव्य आहे म्हणूनच तुम्हाला फुड ऑपरेशन परवाना आणि FSSAI परवाना घ्यावा लागेल जो कोणत्याही खाद्य उद्योगासाठी अनिवार्य आहे.

7) IEC कोड -

जर तुम्ही तुमची पावडर परदेशात निर्यात करू इच्छित असाल तर तुम्हाला IEC कोडसाठी अर्ज करावा लागेल.

8) बीआयएस प्रमाण -

बीआयएस प्रमाण मिळणे महत्वाचे आहे

1) मसाल्याच्या व्यवसायात नफा

तुम्ही मसाले ५० ते ६० रु प्रति पॅकेट विकू शकता. त्यामुळे तुम्हाला प्रति पॅकेट २५ ते ३० रुपये मिळतील. जर तुम्ही मोठ्या प्रमाणात विकणे तर तुम्हाला दरमहा किमान ५० ते ७० हजार रुपये मिळू शकतात. मात्र या व्यवसायात तुम्हाला किती नफा मिळेल हे तुमच्या मालाच्या दर्जावर अवलंबून असेल. जर लोकांना ते आवडले तर तुम्ही स्वतःच्या ब्रँडने हा व्यवसाय करून लाखोचा नफा कमवू शकता.

मसाल्याच्या व्यवसायात उद्योगाच्या आकाशानुसार नफा असतो. जर तुम्ही थेट शेतकऱ्यांकडून कच्चा माल घेत असाल तर त्याबून नफा वाढू शकतो. मोठ्या प्रमाणात हा व्यवसाय लाखोचा नफा देणारा व्यवसायही होऊ शकतो.

8) निष्कर्ष -

आपला भारत देश त्याच्या उत्कृष्ट आणि विविध प्रकारच्या पदार्थांसाठी नेहमीच जगप्रसिद्ध राहिला आहे. आणि त्याचे मुख्य कारण म्हणजे पदार्थांमधले वापरण्यात येणारे मसाले ज्याद्वारे पदार्थांमधील वेगळी चव आणि सुगंध आपल्या आरक्ष्या लाखांना आकर्षित करते. मसाले बनविण्यात महत्वाची भूमिका आहे आणि म्हणूनच मसाल्यांना खूप मागणी आहे त्यामुळे भारत आणि इतर मसाले बनविण्याचा व्यवसाय हा नेहमीच चांगला पर्याय ठेऊ शकतो आणि त्यात तुम्ही कमी गुंतवणुकीत चांगला व्यवसाय सुरू करू शकता.